

Entem
ment.

Idemo
ria.

Holun
tar.

Porticia ymaginatus corporal.

LLUC

AGOST
SETEMBRE
1962

SUMARI

	<u>Pàg.</u>
L'amor sempre (<i>editorial</i>)	225
HOMENATGE AL BEAT RAMON LLULL	
VII.ª Centenari de la Conversió del	
Beat Ramon Llull . . . . . <i>Antoni Oliver, C. R.</i>	227
El Beat Ramon Llull i el Monestir de la Real. <i>Gaspar Munar, M. SS. CC.</i>	229
Lectura del «Libre d'Amic e Amat . . . . . <i>R. D. F. Pring-Mill</i>	235
Presència lul·liana en el XV Concili ecumènic. <i>Guillem Celià Colom, M. SS. CC.</i>	239
El Beat Ramon Llull contemplador . . . . . <i>Miquel Arbona Pizà, S. I.</i>	242
LLUC PER MALLORCA	
La nova basílica de Lluc	245
Breu apostòlic del Papa Joan XXIII	249
Ressenya dels actes . . . . . <i>Ramon Ballester, M. SS. CC.</i>	252
Informació del Santuari	255
Donatius per al nou trono	259
COSES NOSTRES	
Els nostres llibres. . . . . <i>Miquel Gayà.</i>	260
Vida Cultural	261
LES NOSTRES ENTREVISTES	
Una senyora que va assistir a la Coronació ha complit cent anys	263
PÀGINES D'HUMOR	
L'Arxiduc i l'hostaler	266
Coverbos	267
A LA PORTADA: Facsímil d'una pàgina del llibre d'Oracions i contemplacions de l'enteniment en Déu del Beat Ramon Llull (edició València, 1521) que se conserva al Monestir de La Real.	

LLUC

REVISTA MENSUAL

ANY XLII - NÚM. 497-98

AGOST-SETEMBRE 1962

Òrgan de la Confraria de la Mare de Déu de Lluc

Director: P. CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.

ADMINISTRACIÓ:

SANTUARI DE LLUC

ESCORCA (MALLORCA)

(Amb llicència eclesiàstica)

Depòsit Legal P. M. 276-1958

L'AMOR SEMPRE

I és ver que el temor de Déu és el principi de la saviesa, fou en canvi - Déu és Amor! - l'amor de Déu que va fer possible la creació d'aquestes miríades de meravelles constituïdes per altres tants de mons que poblen l'univers. I tot ho va fer per a l'home. Ni l'univers ni altres mil universos no valdrien el bategar d'una sola vida humana. I si aquesta obra d'amor de la creació és obra del temps, també és ver que l'home, centre de la creació, ha estat obra eterna en el pensament de Déu. Val a dir que des de tota l'eternitat Déu ha estimat - amb deliri diríem - aquesta obra de les seves mans, feta a imatge i semblança d'Ell mateix, que és l'home, tots i cada un dels homes de la terra. Tant és així que, en preveure la fallida d'aquests pel pecat, l'amor de Déu va ser tan gran, que el pecat - o felix culpa! - en realitat no va servir sinó perquè Déu completàs més admirablement el pla de la seva obra i proveís a la redempció mitjançant l'Encarnació del seu mateix Fill i la passió i mort d'Aquest.

A canvi d'aquesta filigrana d'amor de Déu vers la seva creatura predilecta, Ell exigeix una correspondència semblant. Si, com hem dit, el temor és el principi, l'amor és el complement de la saviesa humana. Fins a tal punt, que el

fruit de la Redempció —per voler del mateix Déu— no pot produir tota la seva eficàcia sense aquesta correspondència amorosa de l'home. Déu que amb la seva Passió ens va redimir, vol amplificar els beneficis d'aquesta Redempció per mitjà de la passió de cada un de nosaltres. Una passió certament estèril si no fóra prèviament empeltada de la Passió divina; però, quants més seran els qui s'abraçaran a aquesta passió, més faran eficaç la gran Passió del Déu fet Home.

Perquè falla l'amor de l'home al seu Déu, veim fer-se malbé la sang redemptora de l'Home-Déu vessada per a la seva creatura. Quan, al contrari, l'home es decideix, seguint la crida de la gràcia, a correspondre amorosament al seu Redemptor, els fruits de la redempció es multipliquen prodigiosament sobre la terra.

Aquesta és la lliçó que podríem treure de la Conversió del nostre Beat Ramon Llull: una conversió d'amor del qui tenint el cor ple de sutzures humanes, un cop Déu el cridà, va saber buidar el seu cor de tota incontrolada afecció a les creatures per omplir-lo d'inflamada passió vers el seu Creador, convertit des d'aleshores en el seu Amat. Fins a desitjar ardentment, i aconseguir —creim—, donar la sang i la vida en correspondència al Qui abans l'havia donada per a ell. Mallorca enguany celebra el setè Centenari d'aquesta Conversió d'amor. Ben just és que Mallorca —Mallorca i tot el món— en repiqui les campanes de la commemoració. A això ve la nostra revista amb el present homenatge especial que dedicam al fill major de la nostra raça.

I coincidint amb aquest centenari mallorquí, com un fruit també d'un moviment d'amor dels fills de la nostra terra, enguany hem vist ésser proclamada basilica l'esglèsia del santuari de Lluç, trono de la Mare de Déu Reina de les nostres estimades Illes d'or. Aquesta digna efemèrides ha coincidit amb la benedicció del nou cambril que la pietat del poble feul li ha aixecat. Tot això no ha estat sinó un complement de les belles festes de les Noces de Diamant de la Coronació celebrades ara fa tres anys. Obra d'amor d'uns fills que estimen i volen estimar Aquella qui és Trono i Temple de l'Amor de Déu —Mare del Déu mateix—, vulgui Ella que aquesta obra s'expandeixi en benediccions abundoses sobre la nostra terra.

HOMENATGE AL BEAT RAMON LLULL

VIIE CENTENARI DE LA CONVERSIÓ DEL BEAT RAMON LLULL

"L'amor vil e fada"

AQUELL món viu de l'edat mitjana! Com més un s'hi endinsa, més se n'adona que aquella gent plena de color i de vivacitat, irrequieta i cristiana, fa del seu viure un marruell que podria fer perdre el quest al cercador més experimentat.

Tant els era ordir un entrunyellat d'arguments de filosofia, com armar una baralla que sovint acabava en sang; tan aviat prenien part a una missa o processó, com atenyien per assalt un castell o netejaven de *moros* una ciutat; tanta de mà tenien per a bastir una catedral, com per a decidir des del cavall, a cops d'espasa, l'honor d'un cavaller o l'amor d'una dama; igualment feien florir les formes de l'educació més fina o de l'emoció més fonda, que llençaven alloure els furors, fent estrall de terres i de gent.

HOMENATGE AL BEAT RAMON LLULL

Ningú que s'acosti a aquella època o a aquella societat amb idees fetes en treurà trellat. No queda més remei que amb tota la paciència i amb tota la cordialitat del món acostar-se a aquell bleix que se'ns dóna tan ple de batec i de sentiments.

Primer de tot, cal conèixer les persones i llurs mòbils. Ja són molts els qui s'han acostat a aquell gran mallorquí del segle XIII que fou Ramon Llull. Com a teòleg, filòsof, pedagog, rodamón, predicador, ha tingut arreu estudiadors. Així hi ha el perill que la seva obra se'ns oferesqui trocejada i esqueixada, i la seva vida, a bocins, ens sembli desconnexa i aventurera, com un poema sense confegir.

Tota la vida i l'obra de Mestre Ramon té una ànima que l'explica i la il·lumina des de dintre. Si qualseú volia escatir i esmicar la vida, la política, la filosofia, les discussions de Ramon, el seu trotar incansable pels camins de tota l'Europa gran del segle XIII, o el seu navegar per totes les aigües de la Mediterrània, o el seu llegir a les càtedres de les Universitats, o el seu perenne «suplicar» al senyor papa, o als alts reis de Mallorques o de Trinàcia, sense fer cas de l'amor que encenia el gran doctor Barbaflorida, es condemnaria a donar-ne una fesomia superficial o, àdhuc, falsa.

Ell mateix ens fa a saber que tota la seva vida viu de la seva conversió, i que la conversió fou conversió per amor. Quan, l'any 1311, ell mateix, a París, dictava els trets més vius de la seva vida, veia la conversió —que el va signar definitivament— com un pas d'amor. D'una «*amor vil e fada*» passà a ser «*enflamat e encès en la amor del Crucifix*».

Són els anys de la vida cavalleresca i cortesana, i dels dolços versos d'amor dels trobadors; i són també els anys de les croades d'Ultramar i de les catedrals; de l'empenta de les Summes i del deixondir-se de les independències.

Ramon Llull, que havia estat fins llavors senescal del rei de Mallorques, coneixia bé la vida cortesana, i sabia, d'altra banda, el caramull de tenebres que ofegava la pensa i el cor dels jueus i àrabs que pul·lulaven dins aquella Mallorca conquerida de fresc.

I si el fruit de l'amor vil i fada era el *dictar aquella vana cançó* —de trobador i d'home mundà—, ara, obertes de pint en ample les portes al nou Senyor, se li va ocorre «lò dit de l'Evangeli qui diu que major *caritat ne amor* negun no pot haver envers l'altre, que posar la vida per aquell, e per tant... ell ja tot encès en *ardor de amor* vers la creu, delliberà que major ne pus plasent acte no podia fer que tornar los infels e incrèduls a la veritat de la sancta fe cathòlica, e per allò posar la persona en perill de mort».

El foc d'aquesta amor novellament descoberta el porta a formular la seva flamarada en tres propòsits, «ço és, de posar la sua vida per honor de Jesucrist, e de fer uns llibres uns bons e altres millors contra les errors dels

infels, e de fer construir e edificar diversos monestirs aon homes savis e literats estudiassin e aprenguessin la llengua aràbica e de tots los altres infels, per ço que poguessin entre ells predicar i manifestar la veritat de la sancta fe cathòlica».

D'aqueixos propòsits mai en perdé cap de vista. Tota la seva admirable activitat, la seva llarga vida de més de vuitanta anys pantaixa de l'alè de l'amor que, devers l'any 1262, els va inspirar. Ni les crisis escruixidores que li esgarrinxaren la pell de l'esperit ni la indiferència dels qui haurien d'haver escoltat les seves proposicions, ni els entusiasmes dels dies gloriosos ni els desconhorts de les hores tristes pogueren minvar aquell doll d'amor que li nasqué un dia, a la Ciutat de Mallorca, entre vers i vers, allà cap als trenta anys.

Ell mateix ho deia amb el seu verb abassegador: «Jo fui altrament home somès a orde de matrimoni; n'he haguts fills; assats era abundós de terrenal benança; fui luxuriós i mundà. Tot ho vaig desemparar volentorosament per tal que pogués procurar l'honrament de Déu i la pública utilitat. He après aràbic; moltes vegades sòm anat a predicar a sarraïns. Per la fe fui pres i empresonat i batut. Quaranta anys he treballat per ço que pogués moure l'Església i els prínceps cristians a utilitat pública. Ara sòm vell, ara sòm pobre i encara estic en el mateix propòsit, i fins a la mort hi romandré, si tant és que m'ho atorga la misericòrdia de Déu».

I Déu li féu la gràcia, a l'amic Ramon, de morir, com ell volia, en *pèlag d'amor*, entre els braços amorosits de la incomparable badia de Palma, mentre damunt la cançó dels pins broçada del blau bellugueig de les ones mediterrànies, pujava del puig medieval de Randa l'alba d'una filosofia nada d'una conversió, i capaç, ella tota sola, de capgirar el món de tots els segles: la *filosofia d'amor*.

ANTONI OLIVER, C. R.

EL BEAT RAMON LLULL I EL MONESTIR DE LA REAL

POCS llocs es trobaran dins Mallorca que tenguin una relació tan íntima amb el nostre Beat Ramon com el vell Monestir cistercenc de La Real fundat l'any 1239, en el mateix lloc on el Rei En Jaume va posar el seu campament per a l'expugnació de la Ciutat de Mallorca.

HOMENATGE AL BEAT RAMON LLULL

Aquest Monestir, dedicat a Santa Maria de la Font de Déu, gaudia de totes les simpaties dels Reis de Mallorca, quan Ramon Llull n'era el seu gentil Senescal. Tal volta aquest mateix ofici l'havia posat en contacte personal amb aquells monjos blancs, retirats del món i entregats a la vida contemplativa en el paratge plaent i silenciós de La Real. Però quan aquestes relacions es manifestaren més clarament, fins a deixar una constància lluminosa en la seva vida, fone a partir de la seva conversió esdevinguda vers l'any 1262, i des de llavors mai no s'estruncaren, com podrà veure el lector per les dades que aquí li oferim.

El document biogràfic més fidedigne que conservam de Ramon Llull és la seva Vida, escrita en llatí per un contemporani i deixeble seu, a principis del segle XIV, i de la qual es féu després una traducció catalana, si bé no del tot literal. ¹ Aqueixes biografies i alguns altres documents ens donen dades precioses pel nostre tema.

Primerament notarem que l'autor anònim de la Vida llatina de Ramon Llull, després de referir la seva meravellosa conversió i destacar la forta reacció obrada en el fons de la seva ànima amb propòsits heroics d'entregar-se totalment a l'amor i servei de Jesucrist, diu que *a l'endemà se'n pujà promptament a una església que no distava molt d'allà mateix (i) plorant devotament, pregà llargament al Senyor Jesucrist que li fes la gràcia de dur al terme desitjat els tres dits (propòsits), que Ell mateix havia misericordiosament inspirat al seu cor.* ²

¿Quina fone aquella església, testimoni mut de les primeres llàgrimes de Ramon convertit i de sos inflamats fervors novicials? No ho concreta el text llatí ni menys la traducció catalana. Lul·listes contemporanis creuen que va ésser una església qualsevol de la ciutat; ³ mes el P. Pasqual en la seva vida del Beat ⁴ diu clarament que va ésser l'església monàstica de La Real, i aquesta afirmació, segons la nostra humil opinió, té prou fonament.

Fixem-nos de prim compte en les paraules adduïdes de la Vida llatina. Ens diu clarament que Ramon, des del lloc de la seva conversió, «pujà» *ascendit*, a una església. Hem d'admetre que la paraula «pujà» no se posaria

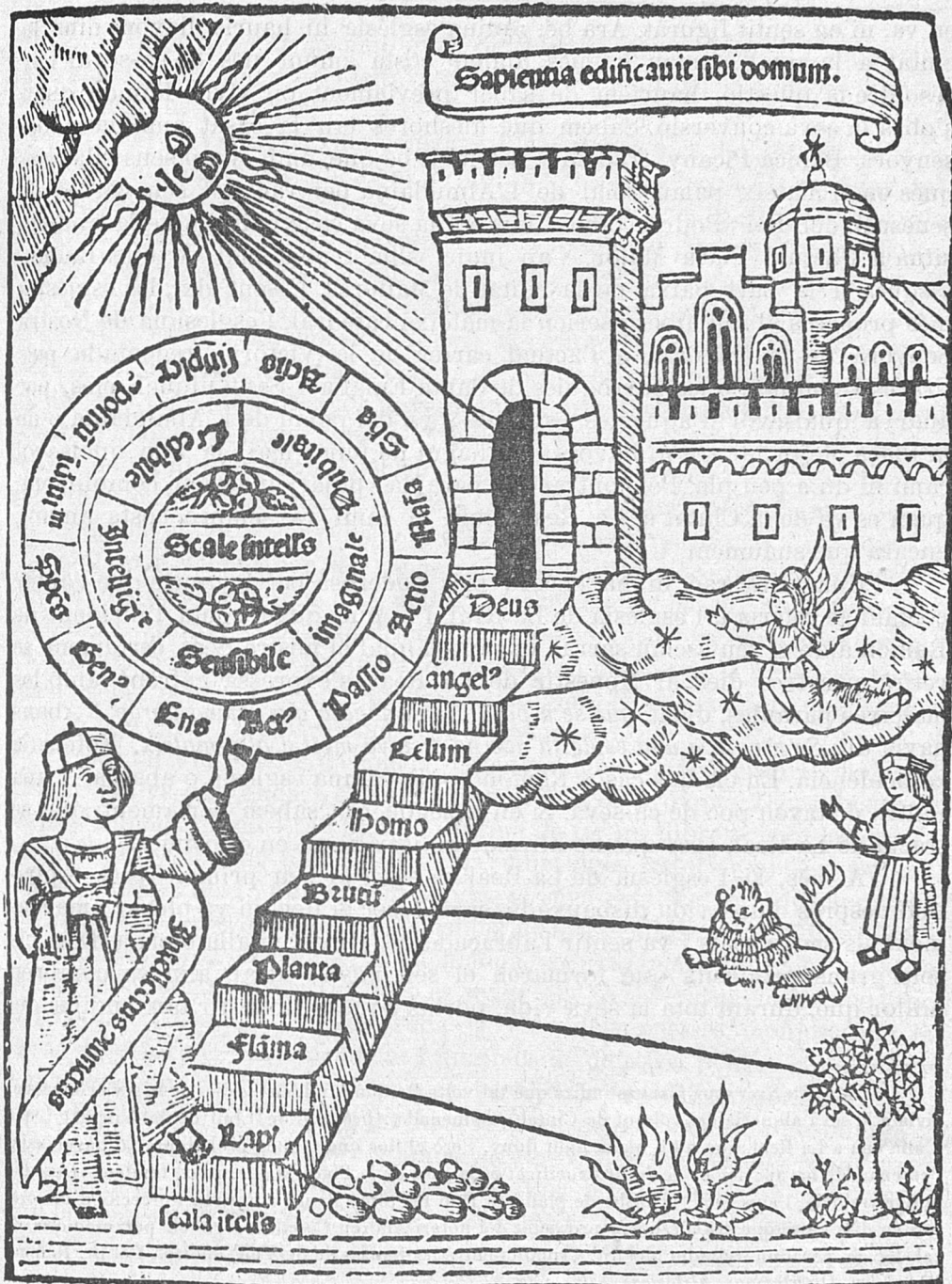
¹ L'edició més crítica de la *Vida llatina* de Ramon Llull fone publicada per B. DE CAIFFIER en *Analecta Bollandiana*, Tom XLVIII, Fasc. 1-2. L'edició millor de la traducció catalana és la publicada per FRANCESC DE B. MOLL amb el títol «*Vida Coetània del Reverend Mestre Ramon Llull*». Palma, 1933.

² «*In crastino mox ascendit ad ecclesiam que non longe ab ibidem distabat, dominum Jesum Christum, devote flens, largiter exoravit, quatenus hec predicta tria, que ipse misericorditer inspiraverat cordi suo, ad effectum sibi beneplacitum perducere dignaretur*». Vita Citata, (8)

³ BATLLORI. En el Pròleg de les Obres essencials de Ramon Llull. I, p. 36, nota 26.

⁴ *Vida del Bto. Raymundo Lulio*, Palma 1890, pág. 79.

Facsimil d'una pàgina del llibre DE ASCENSU ET DESCENSU INTELLECTUS del Beat Ramon Llull (edició València 1512) que se conserva al Monestir de La Real,

en va, ni en sentit figurat. Ara bé, ¿quina església hi hauria llavors dins la ciutat a la qual Ramon hagués d'anar costa amunt des de ca-seva? Per resoldre la qüestió, hauríem de saber prèviament on vivia Ramon quan s'obrà la seva conversió. Sabem que aleshores era ja casat amb la noble senyora Blanca Picany. Podria ésser molt bé que, amb ella o sens ella, visqués en el mateix palau reial de L'Almudaina per raó del seu càrrec de senescal del Rei. Podria també viure a la seva casa pairal, que la tradició situa a l'actual Plaça Major. Cap indici s'ha trobat mai de que Ramon visqués a la part baixa de la ciutat de Mallorca. Essent així, les esglésies més properes al seu alberg serien la mateixa catedral, l'esglesiola de Nostra Senyora de la Victòria, a l'actual carrer de la Victòria, regentada pels Freres Dominics, o les parròquies de Santa Eulàlia i Sant Miquel; mes, per anar a qualsevol d'aqueixes esglésies des del palau de L'Almudaina o de la Plaça Major, ni ara ni llavors s'ha hagut de pujar mai, ja que qualsevol camí hi du a peu pla. Pel contrari, la paraula «pujar» té exacte compliment, quan es va de la Ciutat a La Real, puix el camí va sempre costa amunt, encara que suaument.⁵

Una altra raó hi ha encara més poderosa per a creure que l'autor coetani se referia a l'església de La Real. I és que, quan conta l'incident de Ramon amb el seu esclau sarraí, durant el qual el nostre Beat certament se retirà per tres dies al Monestir de La Real, s'expressa gairebé amb les mateixes paraules, dient: *que se'n pujà a una abadia que estava aprop.*⁶ Abans havia dit: *Se'n pujà a una església que no distava molt d'allà mateix.* Notem la coincidència. En els dos casos Ramon «pujà» a una església o abadia, i una i altra distaven poc de ca-seva. Si en el segon cas sabem certament que se tracta de La Real, ¿per què no afirmar-ho igualment en el primer?

A més, si l'església de La Real va ésser el seu primer recés espiritual després d'una vida disbauxada, si va ésser el lloc on va plorar amargament els seus pecats i va sentir l'abraçada del perdó, si allà oferí a Déu els seus grans propòsits que formaren el seu místic ideal, així es comprèn millor que, durant tota la seva vida, portàs aquest Monestir tan endins del

⁵ MOSSÈN SALVADOR CALMÉS indica que tal volta Ramon Llull, en els dies de la seva conversió, vivia a la seva alqueria del voltant de Ciutat, anomenada *Aliebits* (Son Llull de la Vileta?) i que d'allà anà a La Real, que no li queia molt lluny. Però el lloc que té més probabilitat d'haver estat l'escenari de les aparicions de Jesús Crucificat és la casa de la Plaça Major, puix fundant-se en una antiga tradició, l'any 1609, el Bisbe de Mallorca Don Fr. Simó Bauçà autoritzà l'erecció d'un oratori en dita casa, que era aleshores propietat del notari Andreu Casellas, i en ell per memòria de tal fet se posà un retaulet del St. Crucificat entre les figures de St. Pau, apòstol, i el Bt. Ramon. (CUSTURER. *Disertaciones históricas*, 1700. pàg 87).

⁶ *Ascendit ad Abbatiam quandam, que prope erat, orans ibidem Dominum super hac re instantissime per tres dies.* Vita cit. 13.

seu cor, ⁷ i que hi retornàs amb gust, principalment quan volia tractar més íntimament amb Déu o necessitava major recolliment per elucubrar alguns dels seus grans projectes.

De fet la Vida Coetània constata dues estades més del Beat Ramon a La Real. La primera en l'incident al·ludit de l'esclau sarraí. Ramon, per tal d'aprendre la llengua aràbiga, i així poder predicar la fe cristiana als sarraïns, comprà un esclau musulmà, per fer amb ell aquest aprenentatge. I succeí que un dia el dit esclau, estant absent el seu senyor, flastomà el nom de Jesucrist. Quan ho sabé Ramon, no pogué contenir el seu zel i omplí de galdades la cara del moretó. Aquest aguantà de moment el càstig, però romangué ple de rancúnia i esperà el moment oportú per a la venjança. Un dia que vegé el seu senyor descansant, li envestí amb un coltell molt agut i cridant amb gran fúria: «ara moriràs», i el va ferir cruelment en el ventre; però Ramon, lluitant amb ell, arribà a subjectar-lo i prendre-li l'arma. Els seus familiars volien matar a l'acte l'esclau traïdor, però Ramon no ho permeté, ans el féu posar dins la presó, i tot seguit partí cap a l'abadia de La Real, per encomanar a Déu aquell negoci i prendre una determinació convenient. I s'esdevingué que, malgrat ésser la seva oració molt fervent i perseverant, no trobà la llum desitjada i retornà a ca-seva perplex i desconsolat, sense saber el que havia de fer; mes quan passà per la presó, se trobà que l'esclau per si mateix s'havia penjat amb la corda amb què estava lligat, i així quedà llibert de tan greu preocupació.

Més tard les ànsies de soledat i contemplació empenyeren Ramon cap a la muntanya de Randa, i estant en aquell lloc, de prompte Déu il·lustrà el seu enteniment i li mostrà el modo i forma de fer un llibre contra les errors dels infidels. Baixant tot seguit de la muntanya, retornà al seu estimat Monestir de La Real i allà va compondre la seva primera obra que anomenà *Art major* i després *Art general*, gènesi de la seva gran producció filosòfica i literària. La Vida Coetània no menciona expressament altres estades de Ramon en el nostre Monestir, però és segur que es repetiren moltes vegades, fins al punt d'ésser-li tan coneguda la vida dels nostres monjos, que la pogué descriure meravellosament i ungir-la de mística poesia en el llibre *Blanquerna*, on ens deixà la semblança ideal d'un monestir cistercenc.

Els monjos de La Real, per la seva part, no sols donaren hostalatge a Ramon en el seu Monestir, sinó també coratge i protecció en els seus grans projectes per la conversió dels infidels. Per tal de facilitar-li la fundació d'un col·legi de llengües orientals, tan desitjat per Ramon, se prestaren, l'any 1276, a canviar amb el Rei de Mallorca, Jaume II, una part de la seva

⁷ *Nulla enim ecclesia seu monasterium tam illi cordi fuit, ut legitur, quam haec de Regali Domus tua.* (PASQUAL, *Vindiciae Lullianae*, I, Dedicatoria).

HOMENATGE AL BEAT RAMON LLULL

alqueria de Deià, anomenada *Miramar*, amb una altra anomenada *Matona*, i allà s'establí aquell primer col·legi, que, si després va fracassar, no fouc per manca de bona cooperació dels nostres monjos.

Mai no va oblidar Ramon la bona acollida i ajuda que sempre havia trobat en el Monestir mallorquí, i per això, quan al final de la seva llarga i afanyosa carrera, un dia de l'any 1313, va ordenar el seu testament, hi consignà aquest valuós llegat: «*Deix al Monestir de La Real un cofre meu amb els llibres que hi ha dintre i que posseiesc en casa del mentat Pere de Sentmenat.*»⁸

Segurament aquells llibres eren allò que més estimava Ramon, i per això volgué que fossen pel seu tan estimat Monestir de La Real.

Després de la mort del Beat Ramon la seva memòria perdurà a La Real, si no com a fogar lluminós de ciència lul·liana, sí almenys com a foc colgat de sincera devoció que, quan esclatà la fúria antilul·lista del segle XVIII, es manifestà amb tota la seva intensitat en la persona del monjo de La Real, l'abat Antoni Ramon Pasqual, l'apologista i defensor més acèrrim i competent que mai hagi tingut el nostre Beat. L'abat Pasqual ens deixà els quatre grans volums titulats *Vindiciae Lullianae*, que foren escrits en el mateix Monestir de La Real i impresos a Avinyó l'any 1778. Ell mateix publicà també una defensa del Beat contra les impugnacions de Feijóo, en dos volums impresos a Madrid l'any 1749. I, encara, donà a llum, en 1789, una disertació molt erudita sobre la brúixola i l'art de navegar, atribuint aquests invents al nostre Beat, i deixà escrita una vida d'aquest i alguns comentaris de teologia lul·liana, de la qual fouc catedràtic a la Universitat de Mallorca.

Passaren els monjos de La Real foragitats per l'exclaustració general de 1835. El seu antic Monestir, després de més de mig segle de desolació, es convertí en l'habitació de la novella Congregació mallorquina de Missioners dels Sagrats Cors. I aquests Missioners no sols heretaren les parets velles i cruixides de Sant Bernat, sinó també la devoció lul·liana del seu abat Pasqual. I tot recordant que allà s'hostatjà tantes vegades el nostre Beat, i enorgullint-se sobretot de la deixa tan preuada dels seus llibres feta a aquella Casa, resolguérem, des de fa una trentena d'anys, dedicar al mateix Beat una secció de la seva copiosa Biblioteca Balear, i a poc a poc, amb l'ajuda de Déu i molts d'afanys, hem anat replegant uns dos-cents volums, i més d'un centenar d'opuscles, comptant-se entre ells alguns incunables i altres valuoses edicions del segle XVI, com l'*Apostrophe Raymundi*, de Barcelona 1504, *De Contemplatione, De Amico et Amato*, de París 1505, *Logica Nova* de València 1512, *Arbor Scientiae* de Lyon 1515, i el *Blanquerna* de València 1521.

⁸ BOFARULL, *El Testamento de Ramón Lull*. Barcelona 1896.

Últimament s'està restaurant la sala capitular del Monestir, feta malbé després de l'exclaustració i convertida durant molts anys en vil estable. Dins ella s'instal·larà, si a Déu plau, un petit museu lul·lià, i així continuarà la gloriosa tradició d'amor entre el Beat Ramon i La Real, en bona hora inaugurada en els dies de la seva conversió, i que voldríem es perllongàs indefinidament tant com duri el Puig de Randa i les roques de Miramar.

GASPAR MUNAR, M. SS. CC.

LA LECTURA DEL "LIBRE D'AMIC E AMAT"

«*Puja ton entendre e pujaràs ton amor*»
(Proverbis de Ramon, LXXX, No. 18)

LA primera obra lul·liana que solem llegir és el *Libre d'amic e amat*, i tan bells i senzills són els seus versicles que es podria creure que el llibre mateix fos tan senzill com ells. De fet, ho és i no ho és. El seu contingut és reduïble al proverbi lul·lià que he pres com a lema per aquest article: «*Puja ton entendre e pujaràs ton amar*». Però per a comprendre bé com s'ha de fer i perquè —i molt més per a fer-ho bé— cal no solament reduir-ho tot a un sistema sinó també veure-ho dins el context de les seves presuposicions. Els múltiples versicles aïllats i autònoms són, de fet, sistematitzables perquè són els reflexos d'un art de contemplació ben sistematitzat, i foren escrits tal com són perquè el Beat escrivia per gent que veia les coses tal com ell: gent que relacionaria cada versicle a una visió unitària del món. Nosaltres també tenim una visió unitària del món, però no és la mateixa, amb tot i que sigui encara una visió cristiana i teocèntrica: una visió igualment *crístocèntrica*.

Tal com el Beat, nosaltres diríem que «Tot lo món és creat e proporcionat a Jesucrist» (*Proverbis de Ramon*, XXXVI, No. 8); però veiem aquella *proporció* d'una altra manera. Per ell i els seus contemporanis, la relació analògica entre les criatures i llur Creador s'organitzava matemàticament, sistemàticament, o per dir-ho bé d'una vegada, *científicament*. Per nosaltres, les ciències han canviat d'aspecte, i les teories bàsiques de la cosmovisió medieval han hagut de cedir davant dels descobriments de l'experimentació sistemàtica. Ja no parlam ni dels quatre elements, ni de les nou esferes, ni d'una relació estricta entre les combinacions dels cossos celestials de la lluna per amunt i les combinacions elementals de la lluna per avall (camp de la

generació i de la corrupció). Però encara ens esglaia el contrast entre la mutabilitat de la nostra vida i la immutabilitat divina, i potser fins i tot ens fa més impressió quan hem de negar la immutabilitat de les esferes per atribuir-la a Déu tan solament. I encara comprenem la distinció entre el món material i el món intel·ligible (entre el camp de les coses sensibles i el camp de les idees i de la nostra vida espiritual), com també la distinció entre aquesta divisió superior del món creat i el «món» diví, increat, del Creador.

Encara ens és, doncs, comprensible aquella analogia gramatical anselmiana que el Beat també va emprar, dient que els tres móns relacionaven de la mateixa manera que els tres graus de comparació en els adjectius: el món material relacionant-se amb l'espiritual com el positiu («bo», per exemple) amb el comparatiu («millor» amb «el millor»). I tal com del contrast entre allò que és «bo» i allò que és «millor» ens podem fer una idea de què pot significar «el millor», tant nosaltres com el mateix Beat podem servir-nos del contrast entre el món material i el món espiritual per donar-nos una idea de la distància infinitament major que separa la creació sencera de son Creador. Es a dir que, si ho miram bé, tothom pot dir encara que «totes coses visibles me representen mon amat» (*Amic*, n.º 40), prenent per «maestre» (tal com féu el Beat) «les significances que les creatures donen» (*Amic*, n.º 57).

Ara bé, per emprar el *Libre d'amic e amat* com a ajuda devocional avui en dia, en el nostre temps, ens cal poder distingir entre aquestes idees fonamentals i la visió pseudo-científica que les acolora en el text lul·là. Això no vol dir, així mateix, que hem de rebutjar aquesta visió: allò que tenia força de veritat científica pel Beat encara pot servir-nos metafòricament, i gran part d'allò que entrà en el *Libre d'amic e amat* científicament hi conserva una eficàcia *poètica* pel lector modern (així que, en veritat, la seva intensitat poètica ha crescut amb el transcurs dels segles). Però per a comprendre-ho i per a transformar l'argumentació científica en argumentació poètica, cal saber quin valor tenia quan fou emprat científicament: és per aquesta raó que ens cal estudiar les presuposicions del Beat i dels seus contemporanis, abans que puguem manejar el seu més bell opuscle tal com ell volia que es manegés.

Prenguem, per exemple, aquest versicle: «Per les carreres de vegetació e de sentiment, e d'imaginació, e d'enteniment, volentat, anava l'amic cercar son amat; e en aquelles carreres havia l'amic perills e languiments per son amat, qui vol que'ls seus amadors l'entenen e l'amen altament» [n.º 314]. Ací, si ho veiem modernament, la presència d'aquella *vegetació* ens destorbà, i prendrem aquell *sentiment* en un sentit ben «sentimental». Però pels qui coneixen la cosmovisió medieval, aquella juxtaposició de *vegetació* i *sentiment* és ben significativa: en l'escala de les criatures (ascendent de les pedres fins als àngels), la part que correspon al món material té quatre escalons, un

elemental (el de les pedres i de la resta dels éssers inanimats), un vegetal (el de les plantes), i dos corresponents a les capacitats especials dels animals, els quals són el «sensual» (que té que veure amb els sentits exteriors) i «l'imaginal» (l'escaló de la imaginació). En aquest versicle, doncs, «les carreres de vegetació e de sentiment e d'imaginació» corresponen a tres dels quatre escalons materials, ometent tan sols el primer —que es pot considerar com el punt de partida implícit de l'ascens per l'escala. I tots quatre es troben en la constitució del cos de l'home qui els contempla en anar « cercar son amat », qui és Déu.

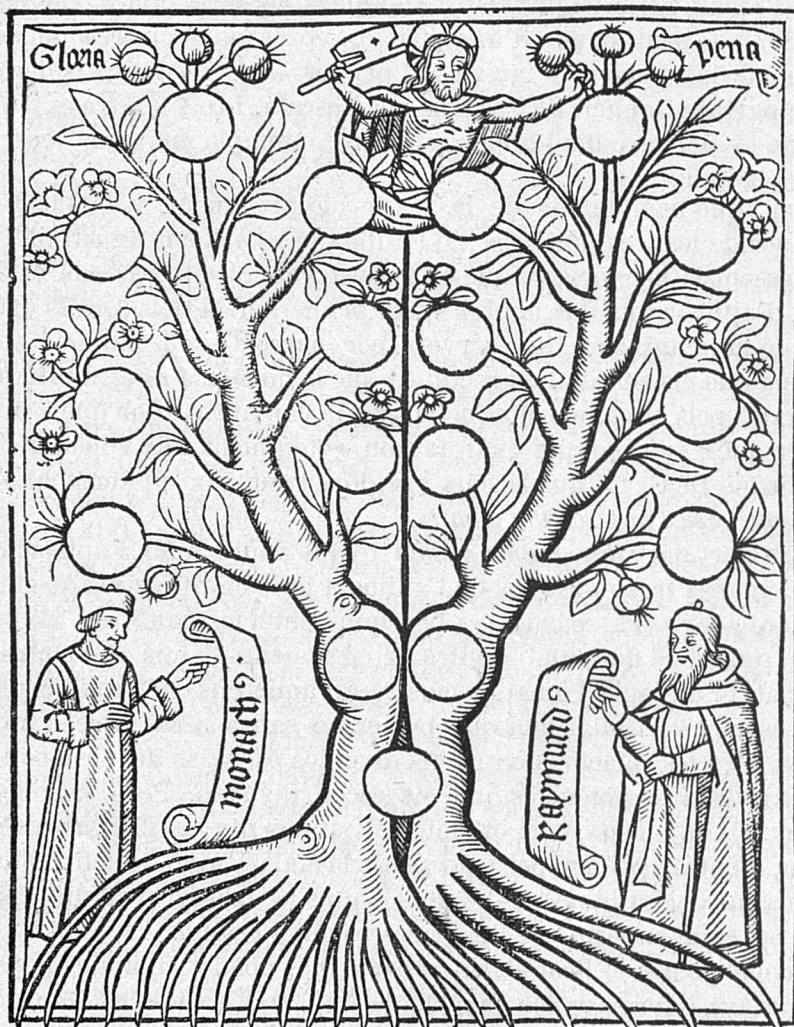
Però, ¿què hem de dir de la frase «d'enteniment, volentat»? Doncs que són dues de les tres potències de l'ànima en el sistema agustinià i lul·lià (el tercer essent la memòria), i que en aquest versicle el Beat ens està dient que s'han d'aplicar tots dos, amb l'ajuda primerament dels sentits exteriors i després de la imaginació (que serveix per barrejar i recombinar totes les impressions que els sentits han recollit i que la memòria reté), a tota la creació, muntant pels escalons d'aquella escala cap al Creador que s'hi reflecteix. I ¿per què?: «per ço que exalçàs son enteniment e sa volentat» (*Amic*, n.º 103) perquè Déu «vol que els seus amadors l'entenen e l'amen altament». «*Puja ton entendre e pujaràs ton amar!*».

Gran part del *Libre d'amic e amat* té que veure amb l'aplicació sistemàtica d'aquelles tres potències de l'ànima a les «significances que les creatures donen», per «vies sensuais» i per «vies entel·lectuals» [n.º 352]: «E és qüestió en qual dels dos camins entrà primerament» l'amic «dementre cerca va son amat, ni en qual l'amat se mostrà a l'amic pus declaradament» [ib.]. «¿Qüestió és», en veritat!, i una que potser no sabríem resoldre si no sabéssim quines eren les relacions entre els diversos escalons del cosmos i les relacions entre les tres potències que els escodrinyaven. Però «primerament sentim e puxes entenem», com el mateix Beat ens diu en l'*Art demostrativa*, i doncs s'ha d'entrar primer per les «vies sensuais»: això no obstant, l'amat es mostra «pus declaradament» com més un s'hi acostava, o sigui quan ja se l'encerca pel camí superior de les «carreres entel·lectuals».

O com ens diu el Beat en un versicle més poètic: «L'amic amb sa imaginació pintava e formava les faiçons de son amat en les coses corporals, e amb son enteniment les polia en les coses espirituals, e amb volentat les adorava en totes creatures» [n.º 332]. I nosaltres també podem fer el mateix, si ens adonam de la grandiosa visió analògica que redueix tota la creació a un sol mirall de Déu, i si ens esforçam —en llegir el *Libre d'amic e amat*— a relacionar un versicle amb l'altre, emprant memòria, enteniment i voluntat per a comprendre bé com el Beat sistematitzà llur actuació «per ço que l'enteniment s'exalçàs, e l'amor se doblàs en amar l'amat» (*Amic*, n.º 103).

R. D. F. PRING-MILL

Arbor apostolicalis. Fo. lxx.

De arbor apostolicali.

Arbor aposto-
 licalis in septé partes diuidi-
 tur. q̄ sunt radices / truncus /
 brâche / rami / folia / flores / et

fructus. Et est arbor generalis ad res et or-
 dines spirituales: in qua sunt impressio-
 nes vicarie sancti petri. subiecti cuius est
 alba petra: pura: munda: et scripta sancti-
 tate. in qua sunt impressiones litterarum
 sigilli domini nostri iesu christi. Que s̄t:

Facsimil d'una pàgina del llibre *ARBOR SCIENTIE* del Beat Ramon Llull
 (edició Lyon 1515) que se conserva al Monestir de La Real,

PRESENCIA LUL·LIANA EN EL XV CONCILI ECUMÈNIC

(Vienne, 1311-1312)

RAMON Llull fregava gairebé els 80 anys. Ell mateix ja s'anomenava «el de la Barba Florida» i, cansat i desesperat, havia oberta la seva ànima desolada a l'ermità del «Desconhort» i àdhuc abans, havia cantat en to d'elegia allò de

Som home vell, paubre, menyspreat
no hai ajuda d'home nat...
som poc conegut i amat.

Però encara continuava en la seva dèria de «morir en pèlag d'amor». I res —ni dificultats, ni incompressions, ni befes— no podia aturar-lo. Res no podia apagar aquella flama encesa cinquanta anys enrera, que encara pujava coratjosa cap al cim de l'ideal apostòlic més gran i més generós que mai hagin vist les nostres terres.

Havent corregut mig món, Ramon es troba ara (1309) a París. Per fi li ha arribada l'hora del triomf. L'escolten i l'aplaudeixen tant a la Universitat com al Palau del Rei, Felip IV el Bell, casat amb Dona Joana de Navarra, a qui dedica el seu deliciós «Liber de natali Parvuli Pueri Jesu», traduït no fa molts d'anys a una prosa mallorquina curiosament arcaitzant per mossèn Llorenç Riber¹. Llull, després d'aquell nou contacte amb la Sorbona, s'adona del perill immens que per la filosofia cristiana suposen les teories i doctrines averroïstes, que pràcticament monopolitzaven, i desvirtuaven, la interpretació aristotèlica. I fa sentir la seva veu, i lluita amb totes les seves forces contra aquella doctrina de la doble veritat i suplica al rei francès, gran amic i admirador seu, que «plagués a la seva majestat cristianíssima de foragitar les dites i els llibres d'Averroes i desterrar-los i extirpar-los de l'Estudi de París, de faisó que d'ací endavant ningú no s'atrevis a al·legar-los, llegir-los o oir-los comentar, com sia que són un podrimener d'errors fatigosíssims contra la nostra molt santa Fe...»².

¹ RAMON LLULL, *Obres Essencials*, volum segon.

² *El naixement de Jesús Infant*. Cap. XXVIII.

HOMENATGE AL BEAT RAMON LLULL

No oblida d'adjuntar a les seves peticions al rei la seva primigènia idea dels col·legis de llengües orientals — «idiomes dels infidels» —, així com la projectada croada — «passatge» — a Terra Santa.

Així les coses, la Bul·la del Papa Climent V *Alma Mater Ecclesia* del 4 d'abril de 1310 convoca definitivament tota l'Església a Concili Ecumènic a la ciutat francesa de Vienne, al Delfinat. Aquest Concili, de molt curta duració, és el XV dels celebrats per l'Església catòlica i té com a característica, ara ben definida, la seva dependència del poder polític francès. Francès era el Papa, que residia ja de forma contínua a Avinyó i no a Roma; francesa la ciutat de la celebració i francesos la major part dels Pares conciliaris. El seu fi, segons la Bul·la dita, eren: l'assumpte dels Templaris, algunes qüestions dogmàtiques, la croada a Terra Santa i la coneguda reforma de les costums i disciplina eclesiàstiques.

Un Concili Ecumènic! El cor de Ramon degué batre d'alegria i d'esperança quan arribà a les seves orelles la notícia. En temps seu s'havien reunit dos Concilis, ambdós a la ciutat de Lyon. El primer l'any 1245, quan ell tenia només uns deu anys. I el segon l'any 1274, quan l'antic senescal havia deixades les mundanes follies, sens que consti però cap influència mútua, ja que aleshores es preparava encara, allà a la muntanya de Randa o entre els monjos de La Real, per a allò que després succeiria.

Llull havia parlat ja amb el Papa Climent V dels seus projectes. Sabem que un any abans (1309) li havia entregat personalment a Avinyó el seu *Liber de acquisitione Terrae Sanctae «ut in Generali Concilio memoriam habeat de praedicto»*³. Però no consta enlloc —i segurament perquè ni tan sols no va existir— la bona acollida del primer Papa avinyonès als projectes lul·lians. El mateix li havia ocorregut amb els seus antecessors Celestí V i Bonifaci VIII.

Que Ramon va assistir al Concili ens ho diu ben clarament la mateixa *Vida coetània* escrita precisament aquell mateix any de 1311: «Sabent lo dit reverend mestre per lo sant Pare Climent deure esser aplegat consell general en la ciutat de Viana... deliberà d'anar al dit concili per proposar tres coses a honor i reverència i augment de la sancta fe catòlica». Aquestes tres coses eren les de sempre: fundació de col·legis de llengües orientals, la unió de les Ordres Militars i la lluita definitiva contra l'averroisme.

Per aconseguir millor els seus desitjos i no desaprofitar aquella sospirada i única ocasió de fer sentir la seva veu dins una assemblea plenària de tota l'Església, Ramon escriu la *Petitio Raimundi in concilio generali*, on exposa tot el que ell esperava del Concili en deu clàusules: 1.ª Institució de tres col·legis de llengües, un a Roma, un altre a París i un tercer a Toledo.

³ La primera convocatòria del Concili fou feta el 12 d'agost de 1308.

2.ª Fusió de les Ordres Militars per millor aconseguir la conquesta de Terra Santa. 3.ª Destinar un delme de l'Església per pagar les despeses d'aquella conquesta. 4.ª Prohibició als clergues de fruir de més d'una prebenda. 5.ª Uniformitat i senzillesa en la indumentària dels clergues. 6.ª Prohibició formal contra la filosofia dels averroistes. 7.ª Mesures fortes contra els usurers. 8.ª Predicació als jueus i musulmans, súbdits dels prínceps cristians, els dissabtes i divendres respectivament. 9.ª i 10.ª Ordenació de la ciència del dret i de la medicina seguint els principis de la seva Art.

No s'atura ací aquell entusiasme. Ens ha arribat també el seu darrer llibre en vers, titulat precisament *Del Concili*. Llull escrivia en vers no per gust, sinó per millor arribar al poble, afeccionat a les cobles que se cantaven seguint tonades populars. Aquest llibre té 809 versos. De l'1 al 700 són distribuïts en cent estrofes de set versos, els quatre primers octosil·làbics i rimant entre si, i els tres restants, també rimant entre ells, comptant quatre síl·labes el primer i el tercer, i vuit el segon. Els versos 701-809 comprenen un refrany monorim de tres versos, més quatre estrofes de quatre versos monorims, seguits de la repetició del refrany.

El poema està dirigit al Papa, als Cardenals, prínceps, prelats i religiosos que assistiran al Concili. També confia en l'assistència de contrició, satisfacció, devoció i oració i a elles dedica esperançat les darreres estrofes.

Ja el tenim a Vienne, ciutat petita, antiga, no preparada per rebre els Pares Conciliars⁴, maldament el nombre d'aquests s'hagués reduït a uns 200, per disposició del Papa i del rei de França. Ignoram per complet quines foren les intervencions del Beat, però les disposicions del Concili —*Liber Clementinarum*— demostren fins a quin punt se tengueren en compte les seves propostes. Concretament, la de la fundació de les escoles de llengües orientals, ordenada pel Concili a l'*Studium Curiae* de Roma i a les Universitats de París, Oxford, Bolonya i Salamanca, on s'establiren càtedres d'hebreu, àrab i caldeu. I la de la croada a Terra Santa, si bé ordenada en forma distinta de com la concebia el Beat, però per ell propugnada com una exigència inaplaçable, a fi d'acabar amb aquella vergonya pública de que els llocs més sants de la terra estiguesin sota l'opressió dels infeels. La petició sisena, contra les doctrines averroistes no va prosperar de moment, però sí més tard (1511) en el Concili V del Laterà, seguint les proposicions lul·lianes.

Abans de partir de Vienne, escrigué allà mateix la *Disputatio clerici et Raimundi phantastici*, més coneguda per l'abreviatura de *Phantasticus*. Per considerar-la suficientment coneguda no relacionam la història que conta aquella interessant conversa entre el propi Ramon Llull i aquell clergue

⁴ El Bisbe Ramon de València escrivia al seu Rei Jaume: *Locus est parvus, multitudo gentium et sic pressura. Quare multa sustinentur incommoda.*

HOMENATGE AL BEAT RAMON LLULL

«*bon vivant*», que no dubtà de qualificar Llull de *fantàstic* i això tan sols perquè esperava del Concili el remeis contra els mals de l'Església.

El 6 de maig de 1312, el Concili de Vienne es va cloure. Fruits pràctics? La supressió dels Templers, als quals mai no va atacar el nostre Beat, cosa que demostra que almenys als cavallers establits a les terres catalanes no els podien tirar a la cara aquelles llegendes àdhuc monstruoses que ja es cuidava de fer córrer la cort de París. La croada a Terra Santa, amb els seus corresponents delmes per finançar-la. Aquests se recolliren —durant sis anys!— però la croada no va passar més enllà del projectes. I alguns altres decrets sobre dogma i costums, a més de la ja esmentada fundació de càtedres d'ensenyança de llengües.

Acabat el Concili, Ramon torna cap a Mallorca, per la ruta de Montpeller. Content? No sembla que hi restés gaire. Cert que havia aconseguit part dels seus projectes, i l'havia escoltat tota l'Església docent. La seva vida i els seus esforços no eren ja completament inútils, puix la història, en contar aquells fets, trauria a primera fila el nom del «català de Mallorques» Ramon Llull, mestre a la Universitat de París, protegit de reis i prelats...

Però ell ja devia preveure l'abast pràctic de tot allò que es discutia i ordenava. Evidentment, Llull no era en l'aspecte apostòlic fill d'aquella època. El món que l'enrevoltava no estava preparat per rebre el missatge d'aquell «foll de Déu i de les ànimes», d'aquell procurador dels infeels. Llull caminava dos segles per endavant dels seus coterranis.

Al final de la seva vida, poc temps després del que ara hem contat, creim que ho va veure ben clar. I va partir cap a Africa, disposat aquesta vegada a vestir aquelles «vestes vermelles» que demanava l'Amic al seu Amat.

GUILLEM CELIÀ COLOM, M. SS. CC.

EL BEAT RAMON LLULL CONTEMPLADOR

EN commemorar el VII Centenari de la conversió del Beat Ramon Llull m'és grat de posar de relleu un matís de la seva personalitat que podria restar entenebrit per altres aspectes més brillants.

El geni literari, el savi, el missioner, fins i tot el mateix escriptor místic —tot ho trobarem d'una sola peça en el nostre Beat— poden eclipsar en Ramon Llull l'home d'intensa vida interior, el cristià enamorat de la contemplació profunda i devota.

El seu temperament, sens dubte, el duia a l'autoanàlisi. No em sabia imaginar el Llull d'abans de la conversió com un home superficial i atabalat. La seva mundanitat i els seus desvaris devien ocultar, no ho dubtem, un fons de reflexió i un procés interior ben dens, l'esclat final del qual pogué ésser la conversió, que el mateix Ramon ens descriu amb un dramatisme i amb una plasticitat que impressionen. L'obra de la gràcia començà, així, a fer-se patent en gran escala.

Més que no pas la biografia del Beat, són totes les obres que ens ha deixat, les que donen testimoni de la seva vitalitat espiritual i del grau ben alt d'intimitat amb Déu que ell va assolir.

Moltes de les pàgines de Ramon Llull tenen tot el valor d'un personatíssim diari espiritual. Ens hi hem d'acostar, no amb l'estèril curiositat de lectors de literatura mística, sinó més aviat amb la tremolor i l'emoció d'un que s'atansa a sorprendre la intimitat i l'emoció d'una ànima embriagada de Déu.

Un altre detall importantíssim de la personalitat del Beat és la seva devoció contagiosa, o, dit amb unes altres paraules, el seu proselitisme contemplatiu. Ramon Llull, en lloc d'acontentar-se amb un llèpol i egoista paladeig de la seva contemplació, anhela d'introduir els altres en aquest celler recòndit. D'aquí el seu afany per donar matèria i manera de pregar i de contemplar.

No ens és possible d'enumerar les obres lul·lianes dedicades a introduir els homes a la intimitat de la pròpia persona i del tracte amb Déu. Una de les seves primeres produccions, si no la primogènita, du precisament aquest títol tan carregat de promesa, de *Libre de contemplació en Déu*. Cert que no ens trobam davant l'assaig primerenc d'un escriptor novell. El Benaventurat mallorquí va inaugurar la seva vida literària amb una obra mestra.

La intenció de Ramon Llull en escriure aquesta obra fou de furnir el lector amb temes de contemplació i d'entrenar-lo alhora en aquesta enlairada activitat. Per a un i altre fi, el nostre Beat va decidir d'abraçar el camp immens de tots els coneixements possibles, i de recórrer tota l'eternitat, el temps i l'espai, cercant les llavors de contemplació que pogués trobar onsevilla amb un batec de vida.

Aqueix llibre, doncs, conté 366 contemplacions, una per a cada dia de l'any, encara que sigui bixest, les quals versen sobre temes variadíssims. Totes les contemplacions estan construïdes sobre una sòlida base d'experiència o de ciència, o sigui, d'il·lustració natural prèvia de l'enteniment o de saber teològic. Amb paraules de Llull mateix, el llibre és «compost de ciència teològica e de ciència natural». Per tant, pels temes que es tracten a l'obra, ens trobam davant d'una bellíssima enciclopèdia, on es contenen tots els

HOMENATGE AL BEAT RAMON LLULL

coneixements que Ramon va poder reunir en el seu segle, vists a través del seu personalíssim enfocament del món, de la ciència i de la fe.

Tot sovint el nostre Beat insisteix en la finalitat de la seva obra, amb una gran varietat de fórmules sempre coincidents. En una d'aquestes diu que escriu «per donar laor de Vós, e per enamorar en Vós, e per honrar-Vós». En una altra ocasió manifesta així el propòsit del seu escrit: «Multipliar devoció e veritat a Vós honrar e loar, e amar e conèixer, e obeir e servir».

És realment lamentable que una obra tan fonamental en la producció lul·liana sigui tan poc coneguda i divulgada entre els admiradors i els devots del Beat Ramon, mentre coneixedors insignes de la literatura catòlica no han vacil·lat a subscriure l'afirmació que «després de les *Confessions* de Sant Agustí no trobarem en la literatura cristiana cap obra tan patètica ni tan desbordant de lirisme». El P. Longpré OFM afegeix que «el *Libre de Contemplació* és un dels tres o quatre monuments de la literatura catòlica del segle XIII». I afirma clarament que «el dia en que per fi Ramon Llull sigui conegut i que la immensa síntesi del *Libre de Contemplació* hagi estat estudiada, la teologia mística i la crítica literària no dubtaran de col·locar-lo al costat del príncep de la teologia contemplativa Sant Bonaventura». Ramon Llull té tot el dret a aquest honor.

Més que no acaramullar ací erudició, jo voldria molt sincerament convidar, tots els qui en siguin capaços, a una lectura reposada si més no dels passatges selectes del *Libre de Contemplació*, començant pel seu capítol final, que en el pensament de Ramon fou concebut com una manera d'introducció per al maneig de l'obra.

Mai no em podré oblidar del moment emocionant en què vaig tenir a les meves mans, a la Biblioteca Ambrosiana de Milà, pel febrer de 1959, el venerable manuscrit del *Libre de Contemplació*, acabat de copiar a Mallorca segurament sota la direcció del mateix Ramon Llull, i potser dictant ell personalment, el 8 de juliol de 1280. Allí vaig sentir bategar el cor del Beat Ramon i, més que capbussar-me en una erudita investigació de les característiques del manuscrit, no vaig saber fer altra cosa que sentir-me introduït en aquella «contemplació en Déu», per a la qual l'ànima i la ploma vibrants del Doctor Il·luminat havien vessat aquells conceptes embriagadors.

Avui, en evocar totes aquestes coses des d'aquest bastió de l'Europa tècnica i materialista, que és la conca del Ruhr, no puc menys de renovar la meua oració d'aleshores: que el lul·lisme d'avui, lluny d'acontentar-se amb una vaga admiració del geni polifacètic de Ramon Llull, sigui, com pertoca d'ésser, un culte al cristià contemplador de Déu; que floreixin pertot les ànimes contemplatives llançades cap a Déu, com el Beat Ramon, des d'aquest món i des d'aquest segle nostre.

MIQUEL ARBONA PIZÀ, S. I.

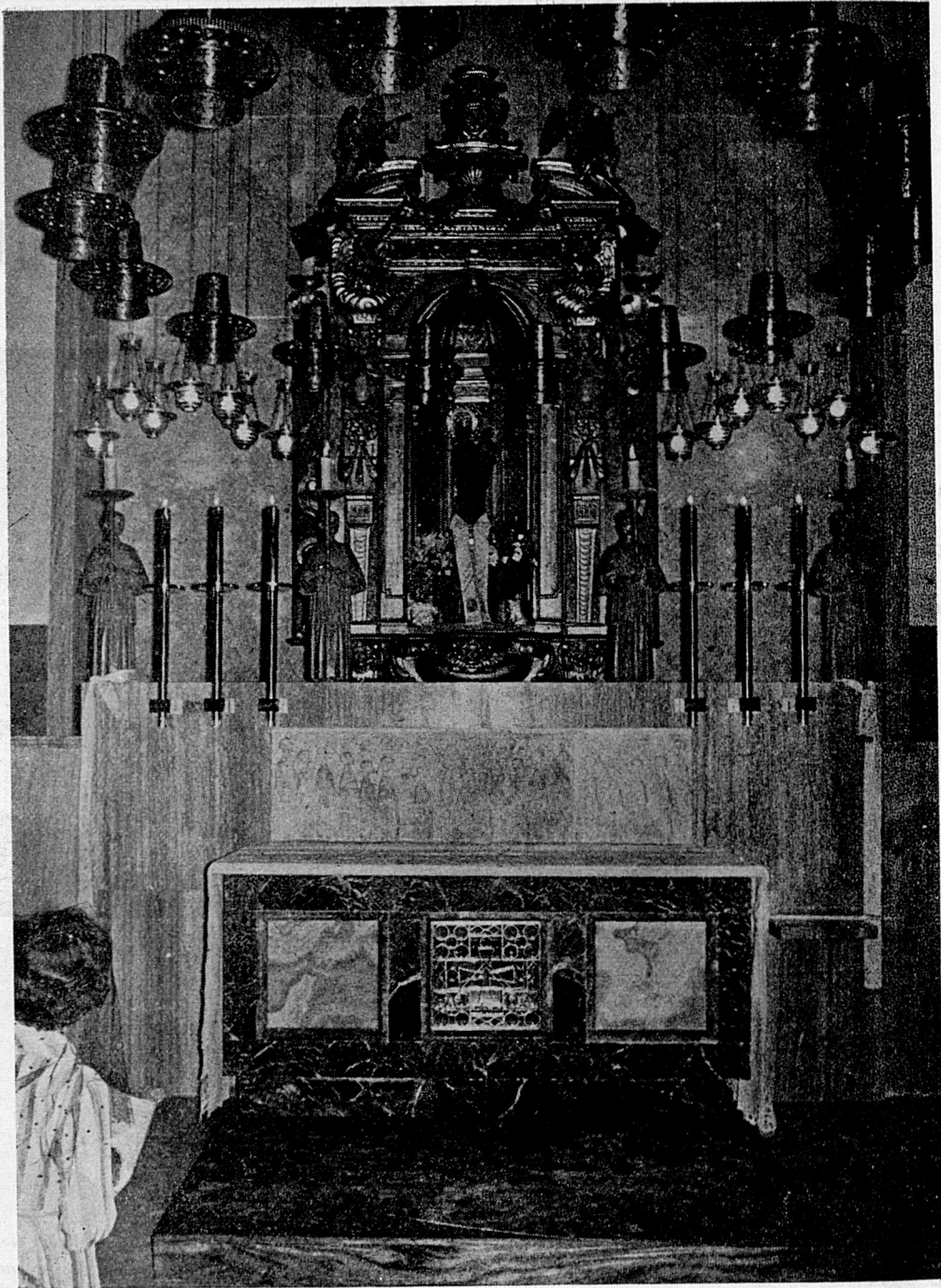
Dortmund, juliol 1962.

LA NOVA BASÍLICA DE LLUC

Informació gràfica dels actes celebrats el dia 10 d'agost passat

Autoritats civils i militars de les nostres Illes que assistiren a la festa

↑ Aspecte del nou trono i altar del Cambril
Alguns detalls de les solemnes cerimònies religioses →

BREU APOSTÒLIC DEL PAPA JOAN XXIII

JOANNES PP. XXIII

AD PERPETUAM REI MEMORIAM

GLORIA et praesidium Balearum Insularum merito praedicatur Beata Maria Virgo «de Lluc», cuius venusta imago in majoricensi templo, saeculo XIII eius honori extracto, perpetuis impensisque obsequiis colitur. Ad hanc effigiem christifideles a vetere illa aetate consueverunt se catervatim effundere, atque, religionis studio incensi, hoc Sanctuarium donis locupletare. Summi vero Pontifices, Decessores Nostri, Lucanam hanc domum Deiparae muneribus et honoribus cumularunt, maxime Callixtus PP. III, qui in ea presbyterorum collegium, quo splendidius Beatæ Mariæ Virginis cultus ageretur, instituit, Leo PP. XIII, qui inclitam imaginem illam per Legatum aureo diademate redimivit, S. Pius PP. X qui pietatem marianam studens promovere, indulisit, ut vetus colle-

JOAN PAPA XXIII

PER A PERPÈTUA MEMÒRIA

GLORIÓS castell de defensa de les Illes Balears és justament anomenada la benaventurada Verge Maria de Lluc, de la qual és incessantment molt venerada una bella imatge dins un santuari que des del segle XIII a honra seva es va bastir.

Per venerar la dita imatge acostumaren els fidels, des d'aquells temps llunyans, pujar-hi nombrosos, i, empesos per la seva devoció, enriquiren amb donatius aquest santuari.

Per la seva part, els Pontífexs Romans, Predecessors Nostres, han distingit aquesta casa de la Mare de Déu de Lluc amb favors i privilegis especials, principalment el Papa Calixte III que hi establí un col·legi de preveres, perquè així fos més esplèndid el culte de la Benaventurada Verge Maria, el Papa Lleó XIII que pel seu Llegat coronà la famosa imatge amb corona d'or, el Papa Sant

Pius X que volent promoure més la devoció a Maria, atorgà que l'antic col·legi quasi extingit fóra restablert mitjançant els Missioners dels Sagrats Cors de Jesús i de Maria.

I Nosaltres mateixos accedint a la petició del Bisbe de Mallorca, concedírem de bon grat l'Ofici i la Missa propis de la Benaventurada Verge Maria de Lluc.

Sens dubte el temple mateix se recomana molt, sia per l'amplitud de la seva construcció, sia per la seva magnificència, puix que brilla per la varietat dels seus marbres, pels seus revestiments sagrats que realment són preciosos, i els ritus divins s'hi celebren amb tota solemnitat gràcies als nombrosos membres de l'esmentada Congregació que té allí la seva gran casa de formació.

Ara bé, com que actualment s'està reformant i engrandint amb gust i amb art exquisits el cambril, on la venerada imatge està exposada, i dins poc temps quedarà acabat aquest monument d'amor i devoció, el nostre benvolgut fill el Prior de la Col·legiata de Santa Maria de Lluc, tot fent-Nos conèixer els desitjos del poble fidel que esplèndidament ha contribuït a les despeses de la reforma, humilment Ens demana que concedim a aquest famós santuari de Lluc el títol i els drets de Basílica Menor.

Una tal petició, avalada amb la recomanació del Nostre Venerable Germà Jesús Enciso Viana, Bisbe de Mallorca, de bon grat hem volgut que fos favorablement despatxada.

Així, doncs, atès el parer de la Sagrada Congregació de Ritus, amb ciència certa i

gium paene extinctum a Missionariis Sacrorum Cordium Jesu et Mariae instauraretur. Atque Nosmetipsi, Maioricensis Episcopi precibus obsecundantes, Officium proprium Beatae Mariae Virginis «de Lluc» cum Missa volentes concessimus. Templum vero ipsum molis amplitudine et magnificentia per quam commendatur, siquidem marmoribus variis, ornamentis aureis, picturis renidet egregiis. Neque deest sacra supellex eaque pretiosa; ritusque divini sollemni cum apparatu celebrari perhibentur a frequentibus Congregationis memoratae sodalibus, quibus amplae ibi sunt aedes juventuti ad sacra instituendae. Quoniam sacellum, ubi venerata Deiparae imago est proposita, manu eleganti, opere eximio in praesenti reficitur brevique hoc pietatis monumentum exiget, dilectus filius Prior Collegii Sanctae Mariae «de Lluc», conspirata quoque vota populi fidelis significans, qui eos in sumptus liberalissime erogavit pecuniam, summis Nos rogavit, ut nobilem hanc religionis sedem Lucanam BASILICAE Minoris nomine ac jure donaremus. Quibus precibus, Venerabilis Fratris Jesu Enciso Viana, Majoricencis Episcopi, commendatione suffultis concedere statuimus animo libenti. Itaque, e Sacrae Rituum Congregationis consulto, certa scientia ac matura deliberatione Nostra deque Apostolicae potestatis plenitudine, harum Litterarum vi perpetuumque in modum

Sanctuarium Beatae Mariae Virginis «de Lluc», in majoricensis dioecesis finibus positum, ad honorem ac dignitatem BASILICAE MINORIS evehimus, omnibus adjunctis juribus ac privilegiis, quae templis eodem nomine insignibus rite competunt. Contrariis quibusvis nihil obstantibus. Haec edicimus, statuimus, decernentes praesentes Litteras firmas, validas atque efficaces jugiter extare ac permanere; suosque plenos atque integros effectus sortiri et obtinere; illisque, ad quos spectant seu spectare poterunt, nunc et in posterum plenissime suffragari; sicque rite judicandum esse ac definiendum; irritumque ex nunc et inane fieri, si quidquam secus, super his, a quovis, auctoritate qualibet scienter sive ignoranter attentari contigerit. Datum Romae, apud Sanctum Petrum, sub anulo Piscatoris, die XXX Junii, anno MCMLXII, Pontificatus Nostri quarto.

H. J. CARD. CICOGNANI

a publicis Ecclesiae negotiis.

madura deliberació Nostra i amb la plenitud de la Nostra potestat Apostòlica, amb la força d'aquestes Lletres i per a sempre elevam el Santuari de la Benaventurada Verge Maria de Lluc, dins el terme de la diòcesi de Mallorca, a l'honor i a la dignitat de **BASILICA MENOR** amb tots els drets i privilegis que per costum pertoqueu als temples auriolats amb aquest títol. No obstant qualsevol cosa en contrari.

Això publicam i decretam, manant que aquestes Lletres presents sien i continuïn tostemps fermes, autèntiques i valedores; i que alcancin i conseqüeixin íntegrament tots els seus efectes; i que sien pleníssimament favorables a tots aquells a qui es refereixen o es puguin referir; i així ha d'ésser degudament judicat i definit; i des d'ara és inútil i sense força tot allò que sobre aquest punt per qualsevol, sia de l'autoritat que sia, ja amb coneixement o bé per ignorància, s'intentàs en contra.

Donat a Roma, a la vora de Sant Pere, baix l'anell del Pescador, dia XXX de juny de l'any M.CM.LX.II, quart del Nostre Pontificat.

(Segell de Joan XXIII)

Signatura de

H. J. CARD. CICOGNANI,

Secretari d'Estat

RESSENYA DELS ACTES

EL nostre petit món de Mallorca trasbalsat per uns aires massa naturalistes, tanmateix ha girat els ulls cap a les muntanyes de Lluc, i els bons mallorquins han sentit l'emoció autèntica que heretaren dels avis en aquestes diades marianes.

La Verge Morena és avui una significativa i esperançadora nota espiritual; la seva antiga i graciosa imatge segueix essent la penyora feel que actualitza la filial devoció mallorquina a la Mare de Déu.

* * *

Després d'una entusiasta novena dirigida pel Pare Miquel Ollers, M. SS. CC., Prior, a través de Ràdio Mallorca i des del mateix Santuari de Lluc, el dia 9, vigília de la festa, la concurrència era vertaderament extraordinària. L'hostalatge fou insuficient per soplujar tanta de gent.

Presidides per una comissió de senyors Canonges de la Seu de Mallorca, es cantaren Vespres solemnes i tot seguit es formà per la plaça del Santuari una llarga processó de llums acompanyant una imatge de la Reina de Mallorca.

Les façanes de l'església lluien vistoses banderoles del Vaticà, d'Espanya i de Lluc, com també llargues trunyelles de murta. L'ambient de festa i fervor era extraordinari.

* * *

El dia 10, de bon matí, l'afluència dels pelegrins era ja nombrosa, portant missatgeries de totes les viles del pla i de la muntanya que presidien els rectors de totes les parròquies. A les 10 fou necessari organitzar per forces de la Guàrdia Civil un servei d'aparcament de vehicles que facilità el bon ordre.

A les 9'45 arribà el senyor Bisbe, doctor Jesús Enciso i Viana, acompanyat del seu capellà d'honor. Fou rebut al Portal Nou per Monsenyor Laboa -vingut expresament de part del Sant Pare per portar el Breu de proclamació

de Basílica— així com els Canonges de la Seu i la Reverenda Comunitat de Lluc amb el Prior i el Superior General dels Missioners dels Sagrats Cors M. R. P. Gaspar Munar. L'acompanyada es dirigí al temple cantant amb els Blauets «*Dins el cor de la muntanya*». Després de pregar uns breus instants va començar Tèrcia Pontifical. La gent ocupà materialment tots els racons de l'església, i, gràcies a unes encanyissades a la plaça del bisbe Campins i als corredors adjunts, els feels pogueren seguir les solemnes funcions litúrgiques.

El Pontifical fou oficiat pel nostre Bisbe assistit pels diaques d'honor, assistent i diaques de missa respectivament, els canonges Arxiprest Sr. Caimari, Xantre Sr. Ensenyat, Degà Sr. Torres, Arxiver Sr. Caldentey Prohens, i Sr. Payraló; de Mestre de Cerimònies va actuar el de la Seu, Antic Blauet, Sr. Pou. En el presbiteri i en lloc preeminent Monsenyor Laboa, el Superior General del Missioners dels Sagrats Cors, i el P. Prior de Lluc i els concelebrants.

Baix del presbiteri i en lloc d'honor presidien les autoritats provincials: Capità General, tinent general Alonso Alonso, Governador civil Sr. Alvarez Buylla, president de la Diputació Sr. Villalonga, Vice-Almirall Comandant de la Base Naval Sr. Suances, batle de Ciutat Sr. Massanet, acompanyats de les respectives esposes, batle d'Escorca Sr. Torrandell, tinent-batle de l'Ajuntament de Ciutat Sr. Sastre, tinent coronell de la Guàrdia Civil, Cap de la Comandància d'Inca, Sr. Fernández, Comandant d'Aviació que representava el Cap de la Zona Aèria Sr. García Martín; la Prohomonia de la Mare de Déu de Lluc amb tots els seus membres encapçalats pel president senyor Truyols, vice-president senyor Joan de Sentmenat, secretari senyor Maroto, i tresorer senyor Marquès; les Cambreres de la Mare de Déu amb la presidenta senyora Sureda de Dezcallar, secretària senyora Fuster de Puigdorfila de Villalonga, i tresorera senyora Roses de Medina; i els reverends senyors arxiprests i rectors de quasi totes les parròquies de Mallorca.

* * *

Abans del Pontifical va tenir lloc la benedicció del nou cambril. No ens allargarem amb descripcions sobre la senzillesa i elegància de l'obra de reforma de l'arquitecte senyor Josep Ferragut, puix la revista LLUC en els números anteriors ha donat detallada relació del redreçament. Els padrins foren la senyora Margarida Ferragut de Crespí i el governador civil Excm. senyor Plàcid Alvarez Buylla.

Després de la benedicció, el prior del Santuari portà en braços la beneïda Imatge enmig d'un silenci emocionant, des de la capella lateral de Sant Pere —on estigué durant les obres— al nou cambril. Efectuada la preciosa reposició, es girà el trono cap a la basílica mentre l'*Schola Lucana* rompia en vibrants càntics i el poble es desbordà amb un aplaudiment que fou aturat en reverència a la santetat del lloc.

A l'altar major el Prelat de la Secció Teològica de la Sagrada Congregació de Ritus monsenyor Laboa, va entregar al nostre bisbe el Breu Apostòlic pel qual la Santedat del Papa Joan XXIII atorga a l'església de Lluç el títol de Basílica com a nova prova de l'atenció i afecte que ha tingut la Santa Seu per a aquest Santuari, distingit sempre pels alts dignataris de l'Església i de l'Estat. Monsenyor Laboa dirigí unes afectuoses paraules de part del Sant Pare transmetent una amantent escomesa a tota la diòcesi i al prelat, així com l'autorització per impartir la benedicció papal al final de la missa. Tot seguit, el degà del Capítol Catedralici doctor Torres Gost, llegí, primer en llatí i llavors traduït, el text complet del Breu Pontifici.

El nostre bisbe agrai la bondat del Sant Pare envers aquest Santuari de Lluç i ponderà la importància del títol de Basílica. Transmeté al Sant Pare, per mitjà de monsenyor Laboa, la seva satisfacció i prometé que seguiria tot el poblè mallorquí pregant amb fervor per Joan XXIII que amb aquest gest d'amor a Lluç ha tocat el seu cor i el de tota la diòcesi. Implorà la gràcia de Déu i de la seva Mare perquè ajudi al Papa i a tota l'Església per l'èxit espiritual del pròxim Concili Ecumènic.

Seguidament començà la solemne missa pontifical. L'*Schola Lucana*, dirigida pel Rvd. P. Jaume Palou, M. SS. CC., va cantar la *Missa in honorem Sancti Laurentii* de Cassimiri i el Credo de la *Missa del Papa Marcello* de Palestina, amb el relleu i ajustada execució acostumada.

El magistral de la Seu de Mallorca doctor Garcías Palou va ocupar amb eloquència la sagrada càtedra.

Després del Credo, oferta a favor del trono, i acabada la santa missa el senyor Bisbe va impartir, a tots els assistents, la benedicció papal.

Finalitzades les cerimònies religioses, els pelegrins pujaren a venerar la Sagrada Imatge al nou cambril que presentava un magnífic aspecte amb totes les llànties enceses. La Moreneta rebé una filera interminable de fills des del nou trono amb plaent somriure.

* * *

Les autoritats religioses i civils foren convidades a dinar amb la Comunitat, mentre els pelegrins envairen amb joia les ombres fresques vora les fonts fins a l'hora dels adéus a la Verge Bruna, i renovats d'amor partiren horabaixa cap a les viles de les contrades de Mallorca.

RAMON BALLESTER, M. SS. CC.

INFORMACIÓ DEL SANTUARI

(del 15 de juny al 15 d'agost)

Els esposos Srs. Mulet-Arrom fundadors del Museu

Museu Mulet

El dia 9 d'agost, el P. Prior beneí en el transcurs d'una emotiva cerimònia les

dependències del museu mallorquí que degut a la generositat i esperit patriòtic dels esposos Antoni Mulet i Caterina Arrom ha quedat instal·lat en aquest Santuari. La sala principal l'ocupen 13 espaioses vitrines, il·luminades amb neon, en les quals se col·locaren degudament protegits tots els objectes de tamany adequat. La pinacoteca queda instal·lada a una sala a part, si bé comunicada amb la primera.

A l'esmentada cerimònia hi assistiren els esposos Mulet-Arrom venguts expressament de Ciutat, Antoni Vidal, íntim amic seu i del Santuari, els Pares Prior, Verd i Veny, designat aquest conservador del nou museu, i altres elements de la Comunitat. Després de la benedicció, el P. Prior va dir unes paraules d'agraïment, entregant al senyor Mulet, com a record de la festa, una artística Benedicció Papal. Don Antoni contestà fent llegir aquestes quartilles, ja que l'emoció l'impedia de fer-ho ell mateix:

«Perdonau ma defectuosa dicció, determinada per una quasi invalidesa.

» Mon parlament serà breu perquè no vos sembli tan dolent.

» Així com, acabat de combregar, ens recollim en acció de gràcies, així vull ex-

LLUC PER MALLORCA...

pressar mon agraïment a Déu, a sa Mare, la Verge de Lluc i a voltros, per lo que heu fet per mi.

»Ni jo ni la meua dona mereixem un lloc tan alt, manco aquest homenatge, que retornam a la Verge Lucana, com un nou cant de Blavets que rossinyolen sovint.

»¿Què suposa aquesta festa tan íntima, comparada amb la que se prepara per demà, fent que la Moreneta somrigui des d'una Basílica? Somriurà també per mi, sols present en esperit».

Seguidament el senyor Mulet llegei uns versos originals al·lusius a l'acte, i acabà amb aquests mots:

»Un cop més, mercès a tots, esperant poder dur més antiguitats al Museu, i agraït a la inspiració d'En Vidal...

»Això és un altre CA'N MULET MILLORAT!»

Després de dinar, els il·lustres visitants se'n tornaren cap a Palma, deixant ací el bon record del seu autèntic amor a la Verge de Lluc i l'esperança de que se repetesqui en anys vinents aquesta tan agradable visita.

Ofrenes

Caterina Mulet Gomila de Puigserver, entrega per al servei de la Basílica de Lluc unes precioses tovallés d'altar.

El dia 1 de juliol, Francisca Company Llobera, de Palma, entrega a la Verge un bracelet d'or, complint així una promesa feta en moments de dificultats.

Les germanes de l'eximi poeta Llorenç Ribet, el dia 10 d'agost festa de la proclamació de la Basílica, s'uneixen a la joia d'aquest Santuari entregant per al nostre museu el Lliri d'argent guanyat per

Crucifix donat pel Sr. Antoni Mulet al Museu de Lluc

mossèn Llorenç l'any 1903 als Jocs Florals de Palma.

Francisca Albertí, de Sóller, entrega a la Mare de Déu una botonada de page-sa, composta per 12 botons d'or.

Primeres Comunions

El dia 16 de juny, la varen rebre els germans Enric i Elisabet Cervera, de Sa Pobla.

El 5 d'agost, el nin Jaume Solivelles Canals, de mans del seu oncle el Rvd. Joan Canals, Arxiprest de Sóller.

Pelegrins agraïts

Juny, dia 16.—Mateu Simó fa cantar una Salve en acció de gràcies.

Lo mateix fa el dia següent Aina Mulet.

Margarida Nicolau, de Sant Joan, compleix una promesa feta si sortia bé d'una operació quirúrgica.

Dia 19. — Rebem l'agradable visita d'un estol de feligresos del Port d'Andratx que vénen acompanyats del seu Vicari. A la seva intenció es canta una solemne Salve.

Dia 22. — L'Escolania entona una Salve encarregada per Paquita Domingo.

Dia 24. — Damiana Cabrer, de 82 anys, i la seva néta Francisca Cabrer, de 5 anys, puguen a peu des d'Inca, agraint a la Moreneta la curació de la padrina, operada fa poc a una clínica de Ciutat.

Juliol, dia 1. — Encarnació i Vicenç Pastor, de Palma, fan cantar una Salve a la seva intenció. Una altra Salve és també encarregada per Francisca Llabrés.

Dia 2. — Guillem Beltran Matheu, d'Inca, ofereix una petita joia a la Verge, en prova del seu agraïment i amor.

Dia 5. — A. S. M. ofereix una petita bandera del Regiment d'Artilleria núm. 47 de Palma.

Dia 8. — Visiten el Santuari uns 150 feligresos de la Parròquia de l'Assumpció, de Palma, regentada pels PP. Teatins. Els acompanya el Rvd. P. Provincial, que diu una missa cantada. L'Escolania els saluda després amb el cant d'una Salve.

Dia 15. — Maria Garcia Garcia, de Palma, ofereix una cama de cera, com ex-vot promès amb motiu d'haver-se'n rompada una de les seves.

Jordi Morey dona gràcies per la seva curació. Havia paralytitzat d'una cama i no es podia valer d'ella. Demanà la protecció

de la Mare de Déu de Lluc i als pocs dies va notar la millorança, fins a quedar curat del tot.

Francesc Peral ve a peu des de Palma i encén dos ciris a la Verge, agraint a la curació completa de la seva esposa, que patia de gangrena a l'apèndix.

Dia 18. — Lluís Avellà dona gràcies amb una missa per la curació del seu fill.

Aquest dia, entre la gran quantitat de pelegrins que aprofiten la festa per fer la seva visita anual a la Moreneta, notarem la presència d'un grup de feligresos de Selva, venguts a peu.

Dia 21. — Caterina Cladera fa cantar un Tedeum, donant gràcies pels favors rebuts.

Dia 22. — Se canta un altre Tedeum a la intenció d'Antònia Siquier.

La família Mayol-Barceló dona gràcies a la Mare de Déu per la curació de la seva filla Maria Cristina de Lluc. Prometen una llaçada per quan la Moreneta ocupi altra volta el seu Trono.

Dia 23. — Gabriel Font Vallespir fa cantar un Tedeum.

Dia 24. — Antònia Llabrés Amengual, del Pla de Na Tesa, entrega una llaçada com a prova del seu agraïment a la Mare de Déu de Lluc, que la va curar d'una ferida a la cama, la qual els metges posaven en dubte que fóra possible. L'acompanya el seu espòs.

Dia 29. — Arriba a Lluc un estol de pelegrins de Lloseta. Fan el trajecte a peu.

Passen uns dies en el Santuari 48 joves francesos, afiliats als Routiers-Scouts de Toulouse. Els acompanya el P. Michel Dagrás.

LLUC PER MALLORCA...

També ha passat una temporada de descans entre nosaltres el senyor Emilio Ramiz González, alcalde de la ciutat de Sidi-Ifni.

Agost, dia 1.—Maria Torrandell fa cantar una Salve en acció de gràcies.

Dia 5.—Se canten dues Salves, a la intenció de Antònia Solivelles i Miquel Duran.

Dia 8.—Maria Gelabert dóna gràcies per haver guanyat un plet. Puja a peu des d'Estellencs, i fa de genollons el trajecte des del Portal Nou, fins als peus de la Mare de Déu.

Jaume Payeres fa cantar una solemne Salve.

Dia 12.—Se canten Tedeums encarregats per Caterina Estarelles i Sebastià Vidal, de Consell. I dues Salves a la intenció de Caterina Isern i de la família Pujol.

Publicacions rebudes

Contribución al conocimiento de la primera Edad del Bronce en Mallorca,

per B. Font i J. Mascaró, núm. 2 de la «Colección Talaiot de Monografías Mallorquinas» (Palma, 1962).

Nota meteorològica

Temp. màxima: 33 graus, dies 26 de juliol i 21 d'agost.

Temp. mínima: 13 graus, dia 1 de juliol.

Pluja: 10 litres.

Confreres Difunts

Dona Maria Vanrell, a Sineu, el passat 25 de Juny.

Al cel sia.

Miquel Garí Picornell morí a Porreres el dia 20 de maig, a l'edat de 69 anys. Descansi en la pau del Senyor el bon pare de família i devotíssim enamorat de la Mare de Déu de Lluc.

DONATIUS PER AL NOU TRONO

	<u>Ptes.</u>		<u>Ptes.</u>
X. X.	1.000	PARRÒQUIA	
X. X.	100	DE CRIST REI (Manacor)	365
Mn. Bartomeu Nigorra	100	X. X.	1.000
X. X.	50	X. X.	25
Antoni Moll	10.000	Excm. Sr. Plàcid Alvarez Buylla	
Una devota persona	1.000	(particular)	5.000
Andreu Vidal	50	Mercè Borràs Vda. Bennàssar	5.000
PARRÒQUIA		Francisca Truyols Mestre	50
DE SON SARDINA	1.330	Mn. Jaume Capó	100
Sebastià Bosch	500	PARRÒQUIA	
Mn. Miquel Estades	100	DE CALA RATJADA	1.420
Un devot de Palma	500	PARRÒQUIA D'ESTELLENC	500
PARRÒQUIA		Una devota persona	300
DE SANT SEBASTIÀ (Palma)	500	Una altra devota persona	200
Miquel Gual (Petra)	500	Caterina Barceló: una cadena i medalla	
M. Lladó i M. Font	100	d'or.	
Bernat Timoner	25	Francisca Ferrer, una cadena d'or i platí.	
Antònia Coll	25	Excm. i Rvdm. Sr. Bisbe de Mallorca:	
Llorenç Caldés i M. Serra	100	l'altar de marbre blanc del Cambril.	
Francesc Canals i Sebastiana Cam-		Il·lm. Capítol de la Seu: marbres de diver-	
pins (Orient)	1.000	sos colors que revesteixen l'altar del	
Família Pujol Coll	500	Cambril.	
X. X.	25	Tomàs Bonnin Armstrong (Barcelona):	
Josep Aguiló Aguiló	100	una llàntia d'argent de 17.000 pessetes.	
Antoni Gayà (Vilafranca)	1.000	Joan March Servera: una altra llàntia.	
Un devot	100	Joan Font i esposa: una altra llàntia.	
PARRÒQUIA DE		Clara Servera: una de 7.000 pessetes.	
LA SMA. TRINITAT (Palma)	372	Una devota de la Verge: una altra de	
		7.000 pessetes.	

ELS NOSTRES LLIBRES

QUADERN DE LA SELVA, per Tomàs Garcés (*Barcelona, 1962; Col·lecció «Quaderns de Poesia» núm. 5*).

Tomàs Garcés és el gran poeta de la llum i de la cançó mediterrànies. Enguany ens ha estat oferit per la Biblioteca Selecta, de Barcelona, la seva *Obra poètica* completa que conté en un sol recull tots els seus anteriors llibres de poesia. En aquest volum vàrem poder mesurar tot l'abast del seu numen delicadíssim, amic de les aures i de les flors certament, però també amb la seva exigència pudorosa, amb la seva sobrietat verbal, amb la seva difícil facilitat. Garcés es situa en la línia del gran Noucentisme barceloní entre l'exacerbat cerebralisme de Carles Riba i l'alada poesia de Josep Carner: entre aquests dos pols equidistants, ell ha teixit la seva obra modèlica, personalíssima, ben justament valorada avui per la crítica i pel públic de la nostra llengua.

Ara ens acaba d'oferir una novíssima mostra del seu talent literari en aquest *Quadern de la selva*, recull de proses líriques on en un estil impecable, auster, magistral, ens dóna una sèrie d'estampes amb visions del mar, de la natura, dels boscos i les muntanyes; impressions de viatge, la litúrgia i les estacions de la terra: tot brodat sempre amb un admirable contrapunt de lirisme tendrament emocionant.

Li n'hem de saber grat d'aquest do meravellós de la seva paraula, d'aquesta síntesi dels seus pensaments, d'aquesta trena de conceptes regalimants de poesia que el poeta ha sabut copsar en tantes notes del seu camí. Vegeu, per exemple, els temes que titula, en

aquest llibre, *Assís de Sant Francesc*, o en *Els verds de la fageda*: «Ara el silenci és una remota fressa d'ones o, millor, la bonior, filtrada, d'un alat estol innumerable. El trenquen, pausats, la gorja apassionada del rossinyol, el crit desdenyós del pica-soques, la melangia clara del cucut. Déu meu, aquí la vostra paraula em colpiria, de tan entenedora. La joia en sembla un missatger, la joia, que és, enmig dels arbres verds i alts, que us fan rodona sense estrènyer, un inefable gust d'eternitat».

Sincerament convidam els nostres lectors a assaborir aquest «inefable gust d'eternitat» que en la copa de la seva prosa triadíssima, com un nèctar, ens ofrena Tomàs Garcés en aquest *Quadern de la selva*.

TEMES D'EXCURSIONISME per F. Pujol Algueró (*Barcelona, Rafael Dalmau, editor, 1962*).

En un volumet acuradament imprès, de 74 pàgines en 4t., el doctor F. Pujol Algueró exposa una sèrie de consideracions sobre l'excursionisme, tema que tracta tothora amb una gran elevació de pensament, i a l'ensems que ho fa sota el punt de vista mèdic i esportiu, hi reflexiona també des dels angles cívics, pedagògic, cultural i literari.

Són particularment dignes d'atenció alguns capítols on tracta d'*Excursionisme i poesia*, *L'excursionisme i els seus homes* —grans figures de la història, del saber i de les lletres que han cultivat el plaer de l'excursionisme—, i *Maragall, patrici, excursionista i poeta*. Un llibre, en fi, el tema del qual

és tractat amb finalitats diverses, amb competència sempre, i amb un estil planer i agradable.

El Dr. Pujol Algueró és un gran amic de Mallorca, que ha visitat de cap a cap, i de la qual ha escrit també un llibre. Un altre bon amic de Mallorca, Octavi Saltor, l'ha apadrinat amb un pròleg dens i sucós.

«FÀLARIS». TRAGÈDIA EN TRES ACTES, SEGUIDA DE «ORFEU», per Llorenç Moyà Gilabert (Mallorca, Editorial Moll, 1962; Bibl. «Les Illes d'Or» núm. 81).

Llorenç Moyà Gilabert, poeta i escriptor que cada dia va imposant-se més i més en l'àmbit literari del nostre petit país, ha provat, no sense ambició, d'assajar-se en el teatre.

Lluny d'ell tota pretensió de fer-ho sobre motles rutinaris —que tant hem vist criticar aquests darrers anys—, però tampoc no s'evadeix vers regions d'atmosfera enrarida. Bon estudiós del classicisme, ha provat de bastir la seva tragèdia *Fàlaris* sobre cànons clàssics. Els seus personatges els caracteritza una gran simplicitat, dins el volcà de les passions o de les virtuts que cadascun representa.

La peça *Orfeu* que clou el volum, és escrita en un vers sonor i ple de pensaments, on els diversos personatges de la nostra història medieval, que hi prenen part, parlen cadascun amb una veu característica i pròpia.

El llibre constitueix un escaló més en l'ascensió literària de Llorenç Moyà Gilabert, un dels homes representatius de la seva generació a Mallorca.

MIQUEL GAYÀ

VIDA CULTURAL

● Miquel Bauçà, el jove més jove poeta mallorquí, acaba de publicar *Una bella història*, el seu primer llibre de poesia lírica, guardonat amb el Premi Joan Salvat-Papasseit 1961. Ha estat editat per la Col·lecció «Els llibres de l'Óssa Menor» de Barcelona i du un estudi preliminar de Josep M. Llopart.

● Bartomeu Barceló i Pons ha publicat a la revista «Serra d'or», de Montserrat, un notable article sota el títol *Las Balears i la insularitat*, en el qual estudia aspectes molt vius i candents sobre el tema de les nostres Illes. Un article que tothom hauria de llegir.

● Llorenç Riber, poeta de Mallorca és el títol d'un treball de Miquel Gayà, que llegí a Santa Maria del Camí a l'homenatge que fou dedicat

l'any passat a l'il·lustre fill de la nostra terra. La revista «Ressorgiment» de Buenos Aires n'ha publicat el text al número del passat mes de febrer.

● El crític Josep M. Llopart ha publicat un extens article, *Tres novel·les catalanes*, a la revista «Serra d'or» del passat mes de maig, en el qual comenta l'aparició de les novel·les *Bearn* de Llorenç Villalonga, *No ho sap ningú* de Nicolau M. Rubió, i de *Cel de tardor* d'Estanislau Torres.

● La revista «El Heraldo de Cristo» dels PP. Franciscans ha publicat, íntegrament, en el número dels passats juliol-agost, el Parlament pronunciat el dia de l'adjudicació dels Premis del II Concurs literari de Primavera per Gabriel Cortès. Un treball documentat, dens d'idees.

● *Llorenç Vidal acaba d'editar el seu nou llibre de poemes* *Insania terrae, fervent glossa lírico-èpica a l'esperit i a la història ancestral de les nostres Illes. El llibret ha estat presentat conjuntament pel «Círculo Ibero-Americano» de Lisboa i per «La font de les tortugues» de Palma, de la qual forma un volumet extraordinari.*

● *El setmanari «Sóller» del 28 de juliol passat ha publicat un article editorial sota el títol* *Dignificación y pureza de nuestro lenguaje, en*

el qual es refereix a les moltes maneres de fer malbé, en l'escriure i en el parlar, la nostra llengua mallorquina. Valdria la pena que articles d'aquesta vàlua i d'aquest interès fossin publicats més sovint i divulgats a tot arreu.

● *El tema d'un suposat origen mallorquí del gran descobridor d'Amèrica, Cristòfol Colom, ha estat glossat darrerament des de la mateixa Amèrica, a Buenos Aires, en un notable article editorial de la revista «Ressorgiment» del passat mes de maig.*

Novetat!

Poemes de Joan Maragall gravats en disc

Pau Garsaball recita: *La vaca cega, En la mort d'un jove, La cançó de Sant Ramon, Cant Espiritual*, etc. amb preludis musicals de Jaume Padrós i conjunt de cambra dirigit per Marçal Gols.

33 ¹/₃ r. p. m.

Col·lecció literària n.º 1

100 ptes.

Demanau-lo a → O N A → Galeries Fayans

Avda. José Antonio, 615
Barcelona - 7

UNA SENYORA QUE VA ASSISTIR A LA CORONACIÓ HA COMPLIT CENT ANYS

DIA 10 d'agost d'enguany s'han complit els 78 anys de la gran festa de la Coronació pontifícia de la Imatge de la Mare de Déu de Lluc, la primera d'Espanya que va obtenir de la Santa Seu de Roma aquesta distinció després de la de Montserrat. Parlar avui d'aquell fet sembla parlar, ja, com d'un fet llegendari. En efecte, no queden gaire persones que ens en puguin donar fe com a testimonis presencials. Per això apreciam més, de cada dia, l'avinentsa de trobar-ne alguna i sentir-li'n evocar algun detall.

Se dona la coincidència que la mateixa nit del 10 a l'11 d'agost d'enguany ha complit els seus cent anys una venerable senyora, Aina Pinya i Cortès viuda de Fortesa. Aquesta senyora ha volgut celebrar una tan fausta efemèrides amb una festa d'acció de gràcies amb ofici solemne i Tedeum a l'església de Sant Nicolau i

B.5 762.252 x

*D. Francisco Oliva y Hermanos, Ardueros de la
de la ciudad de Mallorca*

*Este libro que en el libro de bautismos
de la parroquia de Sta. Catalina de Mallorca
hallamos escrito lo siguiente:*

*Aina Pinya y Cortès, hija legítima de D. Juan
Hernández y Fortesa, y de D. Juana Cortès
y Aguado, nació y fue bautizada en la pa-
rroquia de Sta. Catalina de Mallorca de una
de agosto de mil ochocientos veintidós, por
sus abuelos paternos D. Antonio y D. Ana y por
maternos D. Domingo y D. Ana.*

*El papa que suena libro le presente firmada
y sellada en Palencia, España de octubre de mil
ochocientos veintidós*

Diego Francisco Oliva y Hermanos

LES NOSTRES ENTREVISTES

ha remarcat la dedicació d'aquests cultes a la Mare de Déu de Lluc. Sabíem la seva devoció a la Patrona de Mallorca i hem volgut acudir a demanar-li que ens n'expliqués alguna cosa.

Asseguda a una butaca, la seva mirada sembla immersa en el passat, tota ella una mica somniosa i empal·lidida, com divagant entre records i misteris. Pensam tot seguit que aquesta velleta venerable ha complit ja un segle d'existència. No és cada dia que en püguem veure, de persones que assoleixin aquesta plenitud.

—Conti, donya Aina, sabem que ha fet els cents anys i ha volgut dedicar aquesta festa a la Mare de Déu de Lluc. Li té molta devoció?

—¿Com no n'hi he de tenir si ja de ben joveneta, als meus vint-i-dos anys, vaig ésser testimoni d'aquella gran diada, en què el bisbe Jaume la va coronar pontificalment en nom del Papa? Quina festa aquella!...

—Diuen que hi havia de quinze a vint mil persones. Vostè qui ho va veure, ho creu?

—Jo no les vaig contar; però li asseguro cert que sí que n'hi havia, de generació...

—Allavors no hi havia carretera. ¿Com s'ho arreglaren per fer tants de quilòmetres?

—Com ens havíem d'arreglar? De l'única manera: a peu!

—A peu!... D'Inca a Lluc, disset quilòmetres, i llavors la tornada!

—Ja ho crec! A peu! «Per empinada costa...».

I ens recita immediatament un fragment de la famosa poesia de Tomàs Aguiló, amb una memòria prodigiosa i una

dicció claríssima. Després hi afegeix la primera estrofa de l'himne de Tomàs Fortesa, «Puix de Déu i dels homes sou Mare...».

—Conti qualche detall més, si se'n recorda.

—Qui no se'n recordaria! Allavors vivíem a Santa Maria i anàrem fins a Inca en una caravana de pelegrins, uns en tren —que feia poc s'havia inaugurat—, i altres en carros. A Inca ens organitzàrem per parròquies i començàrem la caminada a peu. Com era de veure tota aquella gentada, cantant i resant, pels vells caminets de ferradura, sobre les muntanyes entre els abismes! Record que totes les parròquies duïen una bandera. La parròquia de Santa Maria la duia vermella, i era preciosa...

L'enginyer i poeta Miquel Fortesa, el seu fill, que assisteix emocionat a la nostra entrevista, cita el testimoni del seu difunt germà l'arquitecte Guillem Fortesa qui deia que era la más preciosa. I li demana:

—¿Qui l'havia brodada, aquella bandera?

—¿Qui la va brodar? Les Monges del poble.

També don Miquel Fortesa recorda haver-li sentit parlar d'aquell dinar de fred, del sol ardent d'aquella diada d'agost, de les fatigues de la caminada durant la nit, i de la *Font Cober-ta* que va quedar eixuta d'aigua, i de la set terrible que hagueren de passar tants de mils de persones... Li preguntam a donya Aina. Ella efectivament se'n recorda, però tants d'anys, d'allavors, semblen haver llevat importància a un detall que causà el major sacrifici de tants de devots pelegrins.

—Segueixi, donya Aina. D'aleshores, ¿va tornar moltes altres vegades a Lluc?

—¿Quin mallorquí no va sovint a Lluc? Record que una de les festes més memorables a les quals vaig assistir, foren les Bodes d'or de la Coronació, l'any 1934. M'hi acompanyaren els meus tres fills Miquel, Bartomeu i Guillem, i tota la família. Com em plavia d'evocar-los detalls d'aquella festa que cinquanta anys enrera jo havia presenciada!

Li recordam que enguany s'han celebrat els 78 anys de la Coronació, i que a

Lluc hi ha hagut festa grossa... I ella, com a mig evadida a un món de somnis, balbujeja dolçament:

—Ja ho sé... L'església de Lluc ha estat proclamada Basílica i ha estrenat un nou Cambril...

I repeteix més somniosament encara:

—L'església de Lluc basílica... Basílica...

G.

L'ARXIDUC I L'HOSTALER

AIXÒ era un hostaler que era lo més avar i desconfiat que podeu imaginar. Mirava tothom de coa d'ull i ben alerta que no l'enganassen.

I un migdia se li presentà un homo, lo més mal vestit que es pot anar, amb la roba tota plena de pellerings i d'esqueixos, esquinxat de pertot, que quasi mostrava la carn, que pareixia el més pobre dels porquers, i s'assegué devora una taula, prop d'uns senyors grossos, ben a la vista de tothom.

L'hostaler s'hi arrambà i el desconegut demanà un dinar de lo millor, sense escatimar res, ni oblidar el vi ni la fruita.

L'hostaler estigué empegueït de treure'l al carrer per no fer un escàndol davant els clients, i el va servir dient:

—Si a l'hora de cobrar no du ni un real, mos hi vorem ses cares! Res... A lo millor qualche ànima compassiva li ha donat dues pessetes i les se vol gastar per omplir-se es gavatx!

I així, aquell homonet tan mal vestit s'atipà de gust perquè el cuiner d'aquell hostal era de lo millor de Ciutat. Després, quan va haver menjat i begut, l'hostaler s'hi presentà amb cara de pocs amics, dient:

—Ecoltau, mestre... ¿i que tanmateix teniu doblers per pagar-me?

—Ja ho crec, si no és molt car...

—A mal indret sou vengut, idò! Això és una fonda per senyors...

—I què val aquest dinar, si no és massa demanar?

—Tres pessetes, però perquè sou vos... en cobraré dues.

—Dues?

—Això mateix! I què vos pensàveu? Ja vos he dit que era car...

El desconegut ficà la mà dins una de les butxaques plenes de forats, i es tragué un billet de *mil* pessetes...

L'hostaler romangué amb els cabells drets i els ulls li ballaven...

—Cobrau, idò, ses dues pessetes des dinar i preniu-ne una per vós i donau-me la resta...

Aquell prengué el billet, que en aquell temps era una suma molt forta.

—Això és molt rar! —pensava—. Aquest homo deu haver robat aquests doblers... No pot esser altra cosa!

I què fa ell? Surt al carrer, troba dos guàrdies civils a un cantó, els diu que ha agafat un lladre de mil pessetes i que vagin amb ell a l'hostal, i després s'ama-

gà darrera una porta, guaita que guaita lo que passava...

Veü que els guàrdies conversen molt amb el desconegut i que aquell treu molts de papers i documents de dins una de les butxaques...

Els representants de la «justici» els miren una i altra vegada, i, a la fi, li fan reverències i capadetes com si fos el rei d'Espanya.

Els guàrdies deixen el desconegut i s'acosten a l'hostaler qui ja començava a sospitar qualque cosa misteriosa, dient-li amb cara de pocs amics:

—Ah desgraciat! I que no ho sabeu, vós? I que sou beneit?

—Sobre tot! Digau-me què passa...

—¿Què passa? Només que aquest homo que mos heu presentat com un lladre és l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria, el senyor de Miramar i de Son Marroig...

—¿I que no van de «berbes» vostès?

—¿De «berbes»? Bon empeguèment hem passat, i a vós ho devem!

—Ca! Si aquest és l'arxiduc, jo som el Papa!

—Idò ja podeu anar a Roma! —li contesta un dels guàrdies, més coent que un pebre de cirereta.

—A Roma? —diu l'altre—. A on anirà és a sa presó, per bàmboll!

Ací l'hostaler mudà de cantet.

—Ai! A sa presó? Per amor de Déu! No digueu això!

—Idò si voleu que vos perdonem, ara mateix anireu a s'arxiduc, li tornareu ses mil pessetes, li contareu lo que ha passat i li direu que només vós sou responsable i que noltros no hem fet més que complir amb l'obligació.

I aquells guàrdies quan veren que l'Arxiduc ho prenia amb rialles, no hi pensaren més i perdonaren l'hostaler, que encara, esglaiat, els demanà:

—¿I per què dimonis va vestit així un homo tan ric que no sap lo que ha de fer amb sos doblers?

—Tal volta perquè no el coneguim i no li passi com a altres familiars seus que han mort de terribles atemptats criminals, o bé per esperit excèntric... ¿Qui sap els motius que té un homo tan llest com ell?

Després de tot allò, a l'hostaler no li quedaren ganes de desconfiar de ningú mai més, i quan veia un desgraciat amb les robes velles i esquinxades, li feia una capadeta per saludar-lo dient:

—Bon dia tenga Vossa Mercè!

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

COVERBOS

QUINA llàstima—, deia un assistent, quan contemplava es cadàver d'es seu capità estès en terra, amb so cap travessat per una bala. Quina llàstima! pobre senyor meu! Cap n'hi havia hagut mai de tan valent com ell!

—Per què ho dius? li demanaven.

—Per què ho dic? I que no ho veis sa poca impressió i es poc cas que feia de ses bales? ¿que no ho veis?... Per una oreia li entraven i pe s'altra li sortien!

* * *

AIXÒ fou un cas succeït a casa d'un pastor.

Sa Madona: He posat s'aigo a sa llet, perquè sent es lleter qui ve a cercar-la.

Sa filla: Mumare, jo ja n'hi havia posada.

L'amo (de dins es sestadors): Ara ve es lleter, no poseu aigo a sa llet, que ja n'hi ha.

Es pastor (surt tot de pressa): L'amo, a sa llet ja hi ha aigo, la hi he posada quan he munyit.

Es lleter: Si un homo no hi posa dues terceres parts d'aigo, no hi guanya res; ja ho veurem.

* * *

UN pobre homo que ningú el coneixia, ni sabien qui era, va anar a parar a l'hospital. El pobre estava molt malalt, que se moria, i desitjà fer testament.

Cridaren es Notari; i entre altres coses, aquell pobret anava dictant:

—Deix cent misses per s'ànima d'es meu pare i cent per s'ànima de mumare; cinquanta p'es meu padrí i altres cinquanta per sa meva padrina...

—Germanet, li digué es Notari, trob que són moltes misses i encara no heu dit un mot des vostros béns.

—Quins béns?

—Des béns que posseïu, perquè si no posseïu béns, vejам ¿d'on han de sortir ses misses?

—Aquesta sí que és bonal ves d'on han de sortir!... de la sacristial!

* * *

UN pagès que venia del Moll llenegà, caigué i pegà una esquenada.

Llavors se n'entrà dins una taverna per estopetjar es cop i mentres se dolia des mal que s'havia fet i se gratava s'esquena, un menescal li demanà:

—Digau, germà, a on vos heu fet mal? devers ses vèrtebres?

—Ca, no senyor, respongué ell: devers sa font de ses tortugues!

* * *

ALGUNS dies després d'un funeral, un amic s'excusava amb un altre:

—Juan, fillet, me va sebre molt de greu no poder anar a l'ofici de ta mare: jo desitjava molt assistir-hi, però justament aquell dia me'n vaig haver d'anar a fora.

—I veiem, què hem de fer! ja serà una altra vegadal!

* * *

A l'Hospital hi havia un jove malalt tan grave, que creien que aquell dia se moriria. Amb això es capellà que l'exhortava a reconciliar-se, li digué entre altres coses:

—Fill meu, quan te vegis davant sa presència de Déu te recoman que intercedesques p'es germà profisme i especialment per sa meva ànima, i...

—Bono, idò! respongué es malalt, faci el favor de fermar-me un fil en es dit i així me'n recordaré.

* * *

SENYOR Mestre, se'n recorda d'un dia que anàrem a passetjar jo i vostè?

—Això sí, digué es mestre, s'ase sempre va davant.

—Ail te raó: volia dir vostè i jo...!

—Abocal!... respongué un altre molt seriò, Segons veig, senyor Mestre, ara que vostè va davant, també deu esser s'ase?

LLUC us recomana la lectura de

A LA MESURA DEL SEU AMOR de *Pierre de Loch*

destinat als esposos i candidats al matrimoni. A tots els qui col·laboren a la promoció de la família.

ESTIMAR O EL DIARI DE DANI de *Michel Quoist*

Llibre adreçat als joves, als adolescents... i a les persones grans.

LA MISSA de *A. M. Roguet*

ESBÓS D'UNA TEOLOGIA DE LA MISSIÓ de *A. M. Henry* num. 3 i 6 de la Col·lecció «Pastoral i Litúrgia».

LA PREGÀRIA CONTEMPLATIVA de *Hans Urs von Balthasar*

«El cert és que en tota l'obra s'hi trasllueix un univers d'imatges i de representacions propi dels llibres inspirats».

REEIXIR de *Michel Quoist*

«Potser l'home, demà, visitarà els nostres planetes veïns. Però, quin serà el contingut d'aquest home?».

COL·LECCIÓ «CONCILI VATICÀ II»

Volums publicats:

- El sentit del Concili
- Un Concili per al nostre temps
- L'Església davant el Concili

QUESTIONS DE VIDA CRISTIANA

Estudis de temes actuals i urgents, amb col·laboració dels més importants pensadors catòlics de l'estranger. Publicades per l'Abadia de Montserrat.

Adreçau-vos a les bones llibreries o a

EDITORIAL ESTELA

Bailèn, 232 bis

BARCELONA - 9